BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

BOR BIULETYN

NR 1
ROK I

LUTY WARSZAWA 1950

TREŚĆ NUMERU

Oddając lutowy numer „Biuletynu" do rąk Czytelników Redakcja przeprasza za opóźnienie w ukazaniu się czasopisma, które wyniknęło z przyczyn natury technicznej — niezależnych od zespołu redakcyjnego.

Równocześnie podajemy do wiadomości, że z uwagi na znaczną ilość materiałów bieżących nie wykorzystaliśmy wszystkich działów czasopisma (m. in. działu krytyk i recenzji oraz przeglądu wydawnictw), które ukażą się w zwiększonym rozmiarze w następnych numerach „Biuletynu".

TYLKO DLA UŻYTKU WEWNĘTRZNEGO

BIULETYN

BIURA ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

ROK I WARSZAWA – LUTY 1950 NR 1

Od Redakcji

„Socjalizm — to przede wszystkim rachunkowość". **Lenin.**

Oddanie do użytku szerokich rzesz rachunkowców pierwszego numeru miesięcznika „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości" wymaga odpowiedzi na pytanie, jaki charakter będzie nadany temu czasopismu i jakie będą jego zadania, innymi słowy jaką rolę zamierza ono odegrać w zakresie rachunkowości przedsiębiorstw uspołecznionych.

Wydawnictwo nasze — to przede wszystkim czasopismo informacyjne, przeznaczone dla pracowników działów finansowo-rachunkowych przedsiębiorstw uspołecznionych. Zawierać przeto będzie stałe, bieżące dane o aktualnych zagadnieniach z zakresu finansów i rachunkowości: omawianie i komentowanie zarządzeń władz państwowych, nowe rozwiązania organizacyjne i postępy techniki rachunkowości, przebieg i wyniki akcji ogólnych prowadzonych przez B.O.R., wyniki doświadczeń racjonalizatorskich i usprawniających, recenzje i krytyki oraz bibliografię wydawnictw krajowych i zagranicznych, komentarze do planów kont itp.

Obok tego „Biuletyn B.O.R." wiążemy ściśle z pogłębieniem i rozszerzeniem teorii rachunkowości i jej praktycznych zastosowań. Przyczynki z tego zakresu opierać się będą o badania teoretyczne czy praktyczne, odnoszące się do jeszcze nie analizowanych, względnie niedostatecznie prześwietlonych, zagadnień z zakresu rachunkowości przedsiębiorstw uspołecznionych. Czynimy to w przeświadczeniu, że luka istniejąca w tej dziedzinie w literaturze polskiej musi być najszybciej uzupełniana przynajmniej do czasu, gdy specjalne naukowe instytuty badawcze nie rozpoczną ogólnie dostępnej działalności wydawniczej.

Pragniemy wreszcie, aby czasopismo to stało się miejscem wymiany myśli w zakresie aktualnej praktyki rachunkowości przedsiębiorstw uspołecznionych. Swobodna wypowiedź zapatrywań, omawianie projektów i efektywnych osiągnięć, w szczególności w zakresie racjonalizatorstwa, nowatorstwa i współzawodnictwa pracy, przyczyni się niewątpliwie do dźwignięcia na wyższy poziom naszych wiadomości i umiejętności, a tym samym do doskonalenia w teorii i w praktyce poziomu rachunkowości.

Zadaniem czasopisma jest więc bieżące informowanie wszystkich zainteresowanych pracowników o zagadnieniach związanych bezpośrednio z ich pracą w przedsiębiorstwach uspołecznionych, doskonalenie teorii i praktyki rachunkowości przez publikowanie badań, doświadczeń i konkretnych osiągnięć, propagowanie metod organizacji i racjonalizacji pracy rachunkowej, przy wykorzystywaniu dorobku własnego i obcego i publikowanie najlepszych rozwiązań, czerpanych szczególnie z bogatych i wzorcowych doświadczeń Związku Radzieckiego.

Podejmując tak ambitne zadanie zdajemy sobie sprawę, że jego wykonanie nie będzie łatwe, jeżeli wokół czasopisma nie zgrupujemy dużej ilości sił fachowych, które swą wiedzą i doświadczeniem podzielą się z nami i naszymi czytelnikami. Wzywamy zatem wszystkich rachunkowców do włączenia się do wspólnej pracy i zasilania naszego wydawnictwa materiałami redakcyjnymi. W ten sposób spełnimy łącznie obowiązek ciążący na nas — realnego współuczestnictwa w budowie socjalizmu w Polsce poprzez doskonalenie jednej z jego podstaw — rachunku gospodarczego przedsiębiorstw uspołecznionych.

ARTYKUŁY – REFERATY – PRZYCZYNKI

B. BLASS

U progu planu 6-letniego

Spośród uchwalonych w czasie ostatniej sesji sejmowej ustaw, związanych z dalszymi zasadniczymi krokami w kierunku budowy socjalizmu w Polsce, zajmiemy się poniżej niektórymi zagadnieniami wynikającymi z ustawy powołującej do życia Ministerstwo Finansów. Ministerstwo to staje się resortem koncentrującym nie tylko dawny zakres działania Ministerstwa Skarbu, przystosowany do bieżącego etapu rozwojowego, ale i przeważną część tych zagadnień finansowych Państwa, które dotychczas ogniskowane były w Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. Należą tu przede wszystkim zagadnienia planowania finansowego i rachunkowości we wszystkich działach życia społecznego. Obok tego nowy wielki zasięg zagadnień finansowych i rachunkowych aparatu państwowego i gospodarki komunalnej, reforma w zakresie samorządu, wprowadzenie zasady jednolitego budżetu, itd. — spowodował rozbudowę specjalizowanych departamentów budżetowych Ministerstwa Finansów.

Wielka i ciągle wzrastająca rola, jaką w gospodarce uspołecznionej odgrywa rachunkowość, znajduje swój wyraz w powołaniu do życia w Ministerstwie Finansów — Departamentu Księgowości. Zadaniem tego departamentu będzie w pierwszym rzędzie działalność inicjująca, koordynująca i normatywna w zakresie rachunkowości, poprzez koncentrowanie całości zagadnień w zakresie jej formy, treści i organizacji. Celem działania — jest doskonalenie wszystkich działów rachunkowości i jej dostosowywanie do potrzeb gospodarki uspołecznionej.

W obliczu tak zasadniczych zmian w zakresie organizacji naczelnych władz finansowych, zmian, związanych najściślej z zadaniami postawionymi w planie sześcioletnim, warto jest dokonać przeglądu dotychczasowych etapów rozwojowych rachunkowości i zastanowić się nad problemami do rozwiązania w bezpośredniej przyszłości.

Minęło niedawno pięć lat od chwili wprowadzenia w życie w uspołecznionym przemyśle i handlu pierwszego jednolitego planu kont. Jego układ i rozwiązania księgowe nie były w pełni dostosowane do potrzeb gospodarki planowej. Tym samym plan ten stanowić mógł tylko etap przejściowy w przebudowie księgowości, etap ujednolicania metod postępowania, ujednolicania sprawozdawczości. Z góry też było wiadomo, że w miarę wprowadzania w życie zasad systemu finansowego gospodarki uspołecznionej, wykrystalizowywania się i ujednolicania struktury organizacyjnej aparatu przemysłowego i handlowego, konieczne będzie uzupełnianie i modyfikowanie planu pierwotnie ustalonego. Istotnie szereg instrukcji „F" wydanych przez b. Ministerstwo Przemysłu i Handlu i Państwową Komisję Planowania Gospodarczego w latach 1947—49 przystosowywało plan kont do potrzeb chwili, że wspomnimy tylko rozbudowę grupy 08, wprowadzenie rozliczeń z tytułu funduszów: amortyzacyjnego i akcji socjalnej, zmianę klasyfikacji w obrębie grup 41 i 42, rozbudowę kont towarów i sprzedaży. Wszystkie te zmiany miały wyraźny charakter dorywczego przystosowywania planu do narastających i rozwiązywanych stopniowo zagadnień gospodarki uspołecznionej. Nie burzyły one zasadniczych ram planu i w niewielkim stopniu zmieniały jego charakter.

Jednocześnie ze zmianami w formie ulegała przekształceniu treść księgowości i sprawozdań rachunkowych. Problemy oszacowania przedwojennych środków trwałych, zapasów przedmiotów i produktów pracy, właściwej wysokości narzutów na fundusz amortyzacyjny i ich podziału na źródła finansowania inwestycji i kapitalnych remontów — rozwiązywane były w kilku etapach w sposób dostosowany do każdorazowych potrzeb i warunków, a jednocześnie w sposób krańcowo odmienny od specyficznych i uzasadnionych ciasnym interesem kapitalistów rozwiązań księgowości burżuazyjnej.

Trzeba stwierdzić, że powyższe rozwiązania ograniczyły się w pierwszym etapie prawie wyłącznie do przedsiębiorstw podległych b. Ministerstwu Przemysłu i Handlu. W innych resortach normowanie rachunkowości odbywało się wolniej, a jej przystosowanie właściwe do potrzeb gospodarki wystąpiło dopiero w roku 1949.

Obok prac normujących zagadnienia rachunkowości odgórnie, mieliśmy do czynienia z poważnym zasięgiem prac w obrębie branż i poszczególnych przedsiębiorstw. Szczególnie na uwagę zasługują te prace w przemyśle ciężkim, w górnictwie, w niektórych działach przemysłu lekkiego, oznaczające w swym efekcie wielki postęp w zakresie ukształtowania rachunkowości branżowej.

Naszkicowany powyżej stan rzeczy w obliczu głęboko sięgających reform społecznych i gospodarczych, nie mógł jednak być uznany za dostateczny i odpowiadający potrzebom. Stąd też wywodzi się pierwsza na wielką skalę przeprowadzona w ciągu 1949 r. reforma księgowości, znajdująca swój wyraz we wprowadzonych w roku bieżącym nowych planach kont dla przedsiębiorstw przemysłowych, handlowych, usługowych, jednostek administracyjnych i banków. Zasady podstawowe, ustalone w tych planach,

zostały rozciągnięte przez analogię na przedsiębiorstwa innych działów życia gospodarczego i społecznego np. na przedsiębiorstwa w dziedzinie kultury, spożycia społecznego, komunikacyjne itp.

Ramowe rozwiązania, ustalone w zarządzeniach Przewodniczącego PKPG, zostały rozpracowane pod kontrolą Komisji Metodyki Planowania Finansowego i Rachunkowości dla wszystkich branż, a nawet oddzielnych przedsiębiorstw, uwzględniając branżową specyfikę w jednolitych ramach nowych planów. Przeprowadzone zostało również w wielkiej skali przeszkolenie personelu działów rachunkowych, które objęło ok. 6000 osób, przede wszystkim na stanowiskach kierowniczych. W chwili obecnej napływają już pierwsze bilanse miesięczne w układzie przewidzianym w nowych planach, pozwalające na pogłębioną analizę gospodarczą sytuacji i działalności przedsiębiorstw.

Zrobiony został zatem dalszy krok w zakresie rachunkowości, krok, który miał na celu przede wszystkim rozwiązać w sposób właściwy zagadnienia finansowe, majątkowe i fundusze w ramach księgowości. Zagadnienie związane z ujęciem i rozliczeniem nakładów i kosztów zostały w nowych rozwiązaniach uporządkowane i pogłębione, jednak ich całkowite przystosowanie do potrzeb rozrachunku gospodarczego w oparciu o wzory radzieckie, zostało odłożone do następnego etapu. Zmiany te sięgają zbyt daleko w całą organizację przedsiębiorstw, we właściwe rachunkowe ujęcie procesów wytwórczych itp., aby mogły być zrealizowane jednocześnie ze zmianami wprowadzonymi w roku bieżącym. Wymagają one daleko posuniętych badań branżowych, przeprowadzenia podstawowych prac organizacyjnych, ustalenia zasad kalkulacji branżowych itd., są zatem z konieczności zadaniami długofalowymi. Warunkiem ich zrealizowania jest jednocześnie pogłębione przeszkolenie personelu w zakresie prawidłowego rachunku kosztów.

Zadania oczekujące całość aparatu finansowo - rachunkowego w okresie 6-letniego planu na tle powyższym są olbrzymie. Nie wchodząc w szczegóły można by je rozdzielić na kilka grup.

Do pierwszej z nich należałyby zagadnienia o typie koncepcyjnym związane z:

a) opracowaniem dalszych ramowych planów kont dla dziedzin dotychczas prowizorycznie tylko unormowanych; wysuwają się tu na czoło przedsiębiorstwa rolne, wykonawstwa inwestycyjnego, komunikacyjnego, spożycia społecznego, gospodarki komunalnej, mieszkaniowej itp.;

b) rachunkowością budżetową w zasięgu całej działalności administracyjnej państwa w związku z głęboko sięgającymi reformami ustrojowymi;

c) ścisłym powiązaniem pogłębionych zasad planowania i systemu finansowego z całą sprawozdawczością, kontrolą i analizą gospodarczą przedsiębiorstw i instytucji;

d) wypracowaniem zasad pełnego i częściowego rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw, ich zakładów i wydziałów;

e) ustalenie branżowych zasad rozliczeń nakładów i kosztów.

Prace w tej dziedzinie, zapoczątkowane już w roku ubiegłym przez Komisję Metodyki Planowania i Rachunkowości w dużym zakresie będą sfinalizowane w roku bieżącym i staną się podstawą odpowiednich zarządzeń normatywnych.

Druga grupa zagadnień jest związana z koniecznością dźwignięcia na wyższy poziom organizacyjny rachunkowości w przedsiębiorstwach. Stan obecny w tej dziedzinie musi być uznany za niedostateczny w większości działów życia gospodarczego. Przez wyszkolenie kadr organizatorów, tworzenie na szeroką skalę przedsiębiorstw z wzorowo działającym, sprawnym aparatem rachunkowym i przeszkalanie organizacyjne w przedsiębiorstwach tych i na kursach personelu innych branżowo pokrewnych przedsiębiorstw, rozbudowę i rozszerzenie zakresu działania terenowego Biura Organizacji Rachunkowości, powołanie do życia ekip usprawniających i racjonalizujących pracę rachunkowców — musimy w możliwie krótkim czasie usunąć niedociągnięcia aparatu rachunkowego, osiągnąć mniejszym kosztem dokładną i punktualną sprawozdawczość.

Z tą grupą zagadnień jest bezpośrednio związana następna dziedzina problemów bodaj najtrudniejszych, sięgających w głąb całego życia gospodarczego — uporządkowania rachunku majątkowego w przedsiębiorstwach celem uzyskania bilansu oczyszczonego z licznych należności i niedociągnięć powojennych. Uzgodnienie ostateczne wzajemnych rozrachunków, usunięcie nierozliczonych wyników, unormowanie wyceny środków trwałych, ustalenie odpowiadających gospodarce uspołecznionej norm amortyzacji — oto przykładowo podane zasadnicze tematy oczekujące rozwiązania. Dopiero na tej podstawie działalność komisji bilansowych będzie mogła przyjąć właściwe formy i nabrać właściwej treści.

Czwartą wreszcie grupę zagadnień stanowi problem kadr rachunkowych, poruszony już nawiasowo powyżej. Ma on dwa aspekty — podnoszenie kwalifikacji personelu obecnie zatrudnionego oraz dopływ świeżych sił. W tej dziedzinie mamy ogromne zaległości do wyrównania i tylko świadoma, na szeroko ujętym planie długofalowym oparta akcja wszystkich zainteresowanych czynników, może dać rezultaty odpowiadające potrzebom. O skali zagadnienia może świadczyć fakt, że w chwili obecnej brak jest kilku tysięcy pracowników o kwalifikacjach głównego i starszego księgowego, a roczny dopływ pracowników o przygotowaniu w zakresie finansów, planowania i rachunkowości mu-

si być co najmniej dwa razy większy. Przeszkolenia na różnym poziomie i w różnym zakresie wymaga nie mniej jak 50.000 pracowników. Zadania te można rozwiązać wyłącznie przez szeroko zakrojoną akcję wydawniczą w zakresie podręczników, instrukcji wykonawczych, szkolenia zaocznego, kształcenia na wszelkich poziomach kursów, szkół i uczelni akademickich, doszkalania pracowników już obecnie zatrudnionych o różnym czasie trwania.

Pobieżny przegląd zagadnień, przedstawiony powyżej nie ma pretensji do zupełności. Jest on jednak wystarczający do stwierdzenia, że decyzja władz państwowych w zakresie nowej odgórnej organizacji aparatu finansowo - rachunkowego, stawia na właściwej płaszczyźnie całość sprawy i powinna zapewnić zrelizowanie przez ten aparat ciążących na nim obowiązków w związku z zadaniami, postawionymi w planie 6-letnim.

Z. FEDAK

B r a k i

(Artykuł dyskusyjny)

W wyniku procesów produkcyjnych, obok produktów, których jakość spełnia stawiane warunki techniczne, częstokroć powstają z winy pracowników, nieodpowiednich materiałów, niewłaściwych narzędzi pracy, błędów konstrukcyjnych itp. wyroby gotowe lub półgotowe, nieodpowiadające wymogom. Są to tak zwane b r a k i.[1]) Uszczuplają one produkcję lub realizację zakładu, bowiem wymagana jest albo:

wymiana wyrobu zabrakowanego, albo
podjęcie dodatkowych prac dla usunięcia błędów, wzgl.
bonifikata spowodowana gorszą jakością.

W związku z tym nasuwa się szereg pytań. Dlaczego, z czyjej winy, brak powstał? Gdzie, w jakim wydziale to nastąpiło? Kto za to ponosi odpowiedzialność? Jakie wyroby zostały zabrakowane? (por. zestawienie). Czy braki interesują jednak w ogóle rachunkowca? Czy nie wystarczy, aby technik zbadał przyczyny mankamentów i podjął kroki zaradcze? Odpowiedź na to pytanie jest przecząca, gdyż wytworzenie jakichkolwiek wyrobów lub usług tak udanych jak i nieudanych oraz ich realizacja powoduje zjawiska rejestrowane i kontrolowane przez rachunkowość.

Patrząc na zagadnienie to z punktu widzenia rentowności przedsiębiorstw powiedzieć można, że zmniejszenie planowej rentowności, jakie pociąga za sobą powstanie braków, nastąpić może w wyniku:

a) z w i ę k s z e n i a kosztów całkowitych lub jednostkowych przy niezmienionych przychodach (uszczuplona ilość sztuk dobrych w serii, konieczność wykonywania robót poprawkowych, wydanie z magazynu lub wykonanie sztuk zastępczych) i

b) z m n i e j s z e n i a przychodów przy niezmienionych kosztach (udzielenie bonifikaty za gorszą jakość wyrobów wzgl. sprzedaż po niższych cenach).

Dalsze pytanie: czy koszty poniesione w związku z wytworzeniem nieudanych wyrobów i półfabrykatów stanowią k o s z t y produkcji czy też s t r a t y produkcyjne; czy należy je — mówiąc inaczej — wliczyć do kosztu „dobrych wyrobów" i przenieść jako ich wartość do klasy zapasów (8), czy też odpisać na straty (klasa 2)? Odpowiedź na to pytanie będzie różna dla różnych wypadków, w zależności od tego bowiem czy braki występują wyjątkowo, sporadycznie, czy też z reguły, stale powstają w wyniku procesów wytwórczych, obciążają one — w pierwszym przypadku — straty produkcyjne, w drugim zaś — koszty produkcji. Jak zobaczymy zresztą dalej, możliwe są również wypadki pośrednie, kiedy część kosztów braków przechodzi na klasę 8, część zaś na klasę 2.

W dalszych rozważaniach w zasadzie mowa będzie o brakach występujących stale.

Regularność występowania braków nie musi wiązać się z ich równomiernym rozkładem w czasie (przykładowo — zwiększone psucie się przetworów mięsnych latem). W niektórych przemysłach powstaje zatem pytanie, w jaki sposób — ze względu na nieperiodyczne powstawanie braków — dokonać równomiernego ich rozliczenia w ciężar kosztów? Zazwyczaj stosuje się dla tego celu kalkulowane stawki kosztów, przy czym (zależnie od sposobu ich finansowania i likwidowania ewent. różnicy pomiędzy kalkulowanymi a rzeczywistymi kosztami braków), rozliczane są one na kontach finansowych jako r e z e r w y (grupa 18) lub też r o z l i c z e n i a m i ę d z y o k r e s o w e (grupa 19)[2]).

W rachunku kosztów tak „Planowane ryzyko tyt. jakości wyrobów", jak i „Inne kalkulowane nakłady wtórne do rozliczenia" traktowane są

[1]) Por. definicję prof. **P. N. Wasilenki, Kurs buchgalterskowo uczota.** 1938, str. 335 „brakiem nazywa się wszelka produkcja, która nie odpowiada warunkom przewidzianym dla standartów, wzorców, rysunków, lub nie odpowiada wymaganiom wyszczególnionym w zamówieniu odbiorcy, lub gdy nie może być używana wg swojego przeznaczenia bez dodatkowej naprawy albo dopełniającej obróbki".

[2]) Równowartość pieniężna utworzonej rezerwy podlega wyodrębnieniu ze środków obrotowych i przelaniu na specjalne konto bankowe.

jednakowo, a zróżnicowanie ich w układzie kosztów wg rodzaju (zbędne dla rachunku kosztów) uzasadnione jest jedynie względami finansowymi (długością okresu czasu, jaki upływa między zarachowaniem kosztu, a poniesieniem wydatku z tego tytułu).

	Wydział lub osoby odpowiedzialne za powstanie braków	L. p.	Przyczyny powstania braku									
			Brak lub nieprawidłowość techn. rys.	Brak lub nieprawidłowość warunk. techn.	Niestosowność technologii procesu lub obr. term.	Niestosowność urządzeń	Brak lub niewłaściwość narzędzi pomocniczych	Brak lub niewłaściwość surowców	Brak lub niedostateczna kontrola	Brak dozoru nad robotą, niewystarczające pouczenia	Nieprawidłowe ustawienie stanowiska roboczego	Niedbałe wypełnianie zadań prod. przez robotnika
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
W	Przygotowanie procesu produkcyjnego	1	X	X	X	X	X	X		X	X	
I N	Planowanie i rozdział pracy	2	X		X	X	X	X				
N	Zaopatrzenie	3					X	X				
Y	Transport	4					X	X				
	Dostawca	5					X	X				
	Kontrola techniczna	6		O			O	O	X	X	X	X
	Technicznie nieuniknione braki	7			X	X	X	X				
	Robotnik	8			X		X	X	X		X	X
	Brygadier	9			X	X	X	X		X	X	X
	Ustalający	10		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Majster	11	O		O	O	X	X	O	X	O	O
	Kier. Wydz. i pers. tech. administr.	12	X	X	X	X	X	X	X	O	X	X

Y = nieodpowiednie kwalifikacje, brak uwagi, nieostrożność, brak odpowiedniego wykształcenia;
X = przyczyny wywołujące braki;
O = odpowiedzialni za środki zachowawcze (profilaktykę).

Zestawienie przyczyn powstawania braków i wydziałów wzgl. osób za nie odpowiedzialnych w g W. I. Dreszera, Analiz i nomenklatura proizwodstwiennych potier, str. 182.

Powiedzieliśmy, że braki powstają w wyniku produkcji, ujawnione jednak mogą być zarówno w trakcie procesów wytwórczych jak i po ich ukończeniu. Nastąpić to może w zakładzie lub poza jego obrębem, co ilustruje poniższy schemat:

ZABRAKOWANE WYROBY	
półgotowe i w toku produkcji	gotowe
ujawnione w zakładzie (produkcyjne)	ujawnione poza zakładem (handlowe)

W zależności od miejsca ujawnienia braków, mowa będzie o brakach p r o d u k c y j n y c h (wykrytych w zakładzie) i h a n d l o w y c h (wykrytych poza zakładem).[3]) Jak wynika ze schematu, braki handlowe dotyczą wyłącznie wyrobów gotowych. Jeżeli zakład odpowiada za błędy występujące w sprzedanych wyrobach, wówczas koszt takich braków — wkalkulowywany w fabrykaty zazwyczaj w postaci r e z e r w y tyt. jakości wyrobów — stanowi specjalny koszt wytwarzania.

Łączy się z tym istotne dla dalszych rozważań zagadnienie sposobu ustalania wysokości stawek kalkulowanych, jeżeli koszty braków są kalkulowane. Zazwyczaj na podstawie statystyk z lat ubiegłych określa się procentowy stosunek zabrakowanych wyrobów (wzgl. innych miar produkcji np. roboczogodzin) do ogólnej produkcji okresu (dobrej i złej), a następnie w tej samej proporcji rozkłada się na wszystkie wyroby koszt netto przedmiotów zabrakowanych. O ile braki dotyczą tylko niektórych wyrobów, wówczas opisany sposób stosuje się odpowiednio do danej grupy produktów. Ze względu na trudność operowania kosztami ostatniego okresu, przyjmuje się jako kalkulowany koszt netto wyrobów zabrakowanych zaokrąglone koszty, wyprowadzone uprzednio na podstawie kalkulacji wstępnych lub wynikowych,

---

[3]) Por. **W. I. Stockij, Osnowy kalkulacji i ekonomiczeskowo analiza siebiestoimosti**, str. 163.

Przykład:

produkcja okresu	1.111 sztuk wyrobów w tym 111 szt. braków
koszty produkcji	10.000 zł.
koszt 1 sztuki wyrobu	10.000 : 1.111 = 9,00 zł
koszt 1 sztuki wyrobu dobrego	10.000 : 1.000 = 10,00 zł

albo

koszt 1 sztuki wyrobu 9,00 zł
udział kosztów braków przypadających na 1 sztukę wyrobu; (111 : 1111) x 100 = 10%
9.00 zł — 90%
x „ — 10 % 1,00 zł

10,00 zł

W większości wypadków niemożliwe jest jednak stwierdzenie na dzień sporządzania rozliczenia kosztów całkowitej liczby braków, dotyczących danego okresu. Stąd konieczne staje się rozliczenie kosztów braków nie wg wzoru:

$$X + \frac{Y}{100}.\ X = \text{koszt wyrobu dobrego}$$

(w którym X = koszt 1 szt. wyrobu, a y = procent wyrobów zabrakowanych, przypadających na całość produkcji) ale w sposób odmienny. W chwili dokonywania rozliczenia nieznana jest bowiem liczba wyrobów zabrakowanych i ich koszt, wynikający z przeprowadzonej kalkulacji wtórnej danego zlecenia.

Przy kalkulowaniu rezerwy za jakość wyrobów powstaje kwestia momentu zarachowania narzutu z tego tytułu. W przemysłach sezonowych bowiem, produkujących na skład, zaliczanie narzutu na wyrób w momencie jego przyjęcia do magazynu spowodować może zbędne przelewy na rachunek bankowy rezerw (kto 1120), a następnie refundacje (zwroty) na rachunek operacyjny, jeśli przykładowo zepsucie wyrobów nastąpi we własnym magazynie. Dlatego też celowe okazać się może doliczanie rezerwy tytułem jakości wyrobów w chwili ich sprzedaży; braki natomiast ujawnione w magazynie traktowane byłyby tak jak braki produkcyjne, o których mowa dalej. Dochodzimy tu zatem do koncepcji traktowania narzutu tytułem gwarancji za jakość wyrobów jako specjalnego kosztu sprzedaży.

W każdym razie jednak zarachowywana stawka ma charakter antycypacyjny, gdyż moment sprzedaży przez zakład wyprzedza o pewien okres czasu moment ujawnienia ewentualnego mankamentu i jego zareklamowania. Nie jest to jednak równoznaczne z każdoczesnym wyrównywaniem się salda rezerwy. (Przykładowo, ze względu na wzmożone psucie się przetworów mięsnych latem, rzeczywiste, nie księgowe, saldo rezerwy o tej porze roku będzie debetowe, wyrówna się jednak w ciągu okresu jesiennego i zimowego).

Braki handlowe

Jak wiadomo, księgowania związane z brakami handlowymi przebiegają:

1. wygospodarowanie rezerwy:
   a) utworzenie rezerwy Dt 475 Ct 180
   (a dalej koszty specjalne 702 i 712)
   b) przelanie środków Dt 1120 Ct 1100
2. wykorzystanie rezerwy Dt 180 Ct kl. 9

Usunięcie mankamentów w ramach udzielonej gwarancji polegać może zasadniczo na:

a) wykonaniu robót gwarancyjnych we własnym zakresie,
b) wykonaniu robót gwarancyjnych przez obcych na koszt producenta,
c) postawieniu do dyspozycji odbiorcy nowego wyrobu w zamian za reklamowany.

Oczywiście, możliwe są i kombinacje podanych trzech ewentualności.

Zależnie od sposobu zrealizowania gwarancji księgowania przebiegają:

ad a)	przeniesienie zgromadzonych kosztów wykonania robót poprawkowych z arkusza kalkulacyjnego	Dt 735 Ct 49
	przeniesienie kosztów	Dt 995 Ct 739
	wykorzystanie rezerwy	Dt 180 Ct 995
	refundacja wyłożonych kosztów	Dt 1100 Ct 1120
ad b)	uznanie wystawcy rachunku lub odbiorcy za koszty roboty wykonanej w ramach gwarancji	Dt 180 Ct 13 lub 14
	przekazanie równowartości pieniężnej	Dt 13 lub 14 Ct 1120
ad c)	wydanie z magazynu wyrobu zastępcz.	Dt 900, 901, 910, 911, Ct 800,801 810,811
	wykorzystanie rezerwy	Dt 180 Ct 900,901 910,911
	(w klasie 9 otwiera się specjalne subkonta obrotów — po koszcie własnym, niepodlegających opodatkowaniu) zwrot wyłożonych środków obrotowych	Dt 1100 Ct 1120

Jeżeli w ciągu roku rezerwa nie wystarcza przejściowo na pokrycie kosztów zrealizowania gwarancji, wówczas do czasu nagromadzenia odpowiednich środków, zapisy z tego tytułu uwidocznić należy, zgodnie z Komentarzem do JPK, na osobnym koncie „Innych należności i zobowiązań" (grupa 174). Na koniec roku, zapisy konta 174 muszą zostać zlikwidowane w

ciężar rezerwy, lub — w razie jej braku—strat. Rozwiązanie to budzi pewne zastrzeżenie, gdyż w ten sposób wśród należności znajdą się pretensje zakładu do siebie samego; komplikacje powstać tu mogą również w związku z rozliczeniami finansowymi rezerwy. Należałoby raczej stworzyć w grupie 180 „Rezerwa gwarancyjna za jakość wyrobów" odrębne konta o zapisach kredytowych (tworzenie rezerwy) i debetowych (wykorzystanie rezerwy) podobnie jak przy koncie 187 (Fundusz amortyzacyjny).

O ile równocześnie odbiorca zwraca część wyrobów posiadających wartość odpadków lub wyrobów półgotowych, wówczas sumą tą obciążone zostaje konto odpadków (w klasie 8 wzgl. 3) lub wyrobów półgotowych (kto 802, lub 812) a uznane —za pośrednictwem kont realizacji (908, 918, 928) konto rezerwy (kto 180). Odpowiedniej korekcie o wartość odpadków lub wyrobów półgotowych ulegają też rozliczenia finansowe.

Braki produkcyjne, jak to już staraliśmy się przy pomocy wykresu unaocznić, dotyczyć mogą (1) wyrobów gotowych oraz (2) wyrobów półgotowych i robót w toku.

Moment wykrycia braku uzależniony jest w dużej mierze od przedmiotu produkcji, organizacji produkcji, długości cyklu produkcyjnego itp. Ogólnie powiedzieć można, że im przedmiot produkcji jest bardziej skomplikowany i kosztowny, cykl produkcyjny dłuższy, a zakład lepiej zorganizowany, tym częściej obok kontroli głównej (dokonującej odbioru wyrobów gotowych) ma miejsce kontrola międzyoperacyjna (niekiedy przeprowadzana nawet przez robotników wykonujących następne operacje obróbcze) badająca w różnych fazach produkcji poszczególne elementy składowe wyrobów.

Braki produkcyjne.

Jak już na wstępie powiedzieliśmy, braki, a tym samym i braki produkcyjne, powodują wzrost kosztów jednostkowych.

Wzrost ten spowodowany jest albo:

a) zmniejszeniem w a r t o ś c i produkcji albo też
b) zwiększeniem k o s z t ó w całkowitych produkcji, lub wreszcie
c) obu przyczynami jednocześnie.

(a) Zmniejszenie wartości produkcji spowodowane jest uzyskaniem przedmiotów niższego gatunku od zamierzonego, lub rezygnacją z wykonania przedmiotów zastępczych.

Przy kwalifikacji bowiem fabrykatów na podstawie jakości przerobu do określonego gatunku (extra, I, II, III) gatunek drugi stanowi już brak w z g l ę d n y w stosunku do gatunku I, gatunek III w stosunku do I i II itd. Różnicując odpowiednio obciążenia poszczególnych gatunków (sort) udziałem w kosztach braków b e z w z g l ę d n y c h (niższych na przykład od trzeciego gatunku) wspólnych dla wszystkich gatunków, osiągnąć można również i zróżnicowanie kosztów fabrykatów.

Przykład:

gatunek	I	obciąża się	50%	kosztów braków		
		wspólnych		(bezwzględnych).		
„	II	„	„ 35%	„	„	
„	III	„	„ 15%	„	„	
„		„				
„		„				

Przy rezygnacji z wykonania przedmiotów zastępczych następuje zmniejszenie dzielnika (ilości sztuk w zleceniu), a zwiększenie kosztów jednostkowych; dzieli się bowiem sumę całkowitych kosztów netto, po odjęciu wartości odpadków, przez ilość przedmiotów dobrych, a więc resztę powstałą z odjęcia braków od ilości wyjściowej.

(b) Zwiększenie nakładów spowodowanych wykonaniem poprawek lub wyrobów zastępczych pociąga za sobą wzrost kosztów produkcji pewnej ilości przedmiotów, a więc zwiększenie dzielnej (kosztów zlecenia).

Wzór „zgłoszenia zabrakowania poprawek" stosowany w jednej z fabryk.

Zgłoszenie zabrakowania / poprawek					Obciążyć zlecenie Nr ....
Nazwa części					Za przeprac. godziny ....
Nr. rys.	Poz.	Ilość	Za zlec. pr.	Zabrakowano po procesie	Podpis kontrolera
....	....	....	....	....	....

Zabrakowano z winy ....

Orzeczenie ....

Dyspozycja: 1) wysłać do mag. podręcznego na przechowanie
2) wysłać do magazynu głównego, dział odpadków
3) poprawić

Data odbioru technicznego	Data odbioru przez magazyn ....

W obu wypadkach (a i b):

1. braki ujawnione przez **kontrolę główną**, w zależności od sposobu ich rozliczenia, mogą (a) nie wystąpić w ogóle w odrębnej pozycji kosztów, lub też jako dotyczące określonych gatunków wyrobów stanowić (b) specjalny koszt wytwarzania, wzgl. specjalny narzut.

2. braki natomiast stwierdzone przez **kontrolę międzyoperacyjną** mogą mieć dwojaki charakter. Mogą to być braki spowodowane (a) specjalnymi trudnościami w wytworzeniu pewnego rodzaju wyrobów lub asortymentów (np. odlewy cylindrów parowozowych — odlewy cięższe aniżeli 1 t), lub też (b) właściwościami procesu wytwórczego w danym wydziale produkcyjnym (np. toczenie).

Braki pierwszego rodzaju stanowią łączący się z danym wyrobem koszt, rozliczany albo w sposób opisany powyżej w punkcie 1a (koszt braku nie występuje w oddzielnej pozycji), lub też w punkcie 1b (koszt braku stanowi specjalny koszt wytwarzania). Koszt braków drugiego rodzaju (2b), spowodowanych właściwościami produkcji w danym wydziale, zaliczany jest jako koszt pośredni, charakterystyczny dla tego wydziału.

Jak z tego widać w rozwiązaniach, w których wyprowadzany jest koszt braków, mamy do czynienia z dwiema możliwościami zarachowania go na wyrób:

bezpośrednio—jako kosztu specjalnego lub

pośrednio—jako kosztu wydziałowego.[4]

Wydaje się, że tam gdzie nie ma wyraźnie widocznego związku pomiędzy ilością braków a gatunkiem wyrobów (np. przy wyrobie papierosów) traktować należy koszty braków jako koszty wydziałowe.[5] Jest to tym słuszniejsze, że pojęcie wydziału pokrywa się zazwyczaj z zasięgiem odpowiedzialności. Obciążenie kosztami braków wskazuje, który wydział odpowiedzialny jest za ich powstanie, a zatem gdzie należy szukać przyczyn zła. Na tego rodzaju pytanie nie może dać odpowiedzi ewidencja braków prowadzona wg wyrobów. Lokalizacja odpowiedzialności stanowi zresztą jeden z wymogów, warunkujących przejście na wydziałowy rozrachunek gospodarczy. Zasadą tedy być winno, aby wobec wydziałów dokonujących dalszego przerobu odpowiedzialność za jakość wyrobu ponosiły te wydziały, które dany brak spowodowały wzgl. w których powinien on był zostać ujawniony. Stąd rozróżnienie braków produkcyjnych na **własne** i **obce**. Jak z tego wynika, braki produkcyjne obce są to braki nie wykryte w wydziałach za nie odpowiedzialnych; z punktu widzenia wydziału odpowiedzialnego, brak własny, ujawniony być może w wydziale odpowiedzialnym lub po za nim.

Zgodnie z powiedzianym, koszty wyrobu zabrakowanego, poniesione od początku przerobu do momentu zabrakowania, winny obciążać odpowiedzialny wydział. Taka przynajmniej jest dotychczasowa praktyka przodujących zakładów. Nie jest to jednak w zupełności słuszne, niejednokrotnie przypadek bowiem decyduje o tym, czy brak powstał w trakcie 1-ej czy n-ej operacji, czy zniszczeniu uległ surowiec tani czy też drogi.

Właściwsze wydaje się tu inne rozwiązanie, bardziej przystosowane do potrzeb wydziałowego rozrachunku gospodarczego, polegające na:

a) traktowaniu pewnej, określonej procentowo, kalkulacyjnie ustalonej części kosztów braków jako stałego narzutu, obciążającego koszty administracji i jednocześnie

b) stosowaniu zaliczanych w ciężar kosztów wydziałowych „mandatów karnych" za spowodowanie braków, których stawka uzależniona byłaby od ilości i rodzaju braków (rodzaju przewiny wydziału, a nie wartości braków).

ad a) część kosztów braków dlatego obciąża koszty administracji, gdyż w ten sposób ulegną one zaliczeniu w wartość dobrej produkcji; nie są zaś wykazywane w kosztach wydziałowych. Koszty zaliczane w ciężar administracji stanowią część ryzyka wytwarzania zakładu, nie zaś wydziału (nie jest winą wydziału, że zabrakowaniu uległ rękaw ubrania z 100% wełny, a nie np. z drelichu).

ad) b) „Mandaty karne" zwiększające koszty wydziałowe, wskazują na jakość wyrobów wykonywanych przez wydział. Wysokość ich kwoty, wzrastającą w zależności od ilości braków i ich „karygodności" sygnalizuje niedbałe wykonywanie zadań produkcyjnych, choć rzeczywisty koszt wyrobów zabrakowanych może być niższy od sumy mandatów.

Zlokalizowanie kosztu braków w wydziale który zawinił ich powstanie, nie jest wystarczające; ukarany powinien zostać przede wszystkim pracownik odpowiedzialny[6]) za powstanie braku w wyniku złego lub niestarannego wykonania powierzonej mu pracy. Ze względów praktycznych należałoby nałożyć na sprawcę braku obowiązek bezpłatnego wykonania robót przy przedmiocie zastępczym i ewent. zryczałtowaną karę, pokrywającą pewną część[7]) pow-

[4]) Por. **J. Kopf, Kalkulace v prumyslowych podnicich**, Praha 1950, str. 135, wg którego „koszty braków nie stanowią nigdy kosztów bezpośrednich lecz zawsze wydziałowe". Nastąpiło tutaj pomieszanie pojęcia kosztu prostego wzgl. złożonego, określającego strukturę kosztu, z kosztem bezpośrednim wzgl. pośrednim, wskazującym na sposób doliczania kosztu na nośnik.

[5]) Por. **J. Kopf**, op. cit., str. 134, tylko tam, gdzie nie można poprawnie rozliczyć kosztów braków na wydziały wg zasady odpowiedzialności, tj. na wydziały, które je zawiniły, kalkuluje się zabrakowanie wyr. jako całość.

[6]) Oczywiście jedynie w przypadku zabrakowania wyrobu z winy pracownika, a nie np. materiału, błędu konstrukcyjnego itp.

[7]) pokrycie częstokroć bardzo wysokiego kosztu braku w całości przez winnego pracownika przekracza jego możliwości finansowe.

stałych kosztów, tym samym zmniejszając ogólny koszt wyrobów zabrakowanych.

Nadmienić należy, że na koszty te, pomniejszone o wartość odpadków, składa się nie tylko materiał oraz robocizna bezpośrednio dotycząca braków, lecz i koszty wydziałowe. Choć w zasadzie także i koszty administracji powinny w odpowiednim procencie obciążać braki, to jednak z uwagi na utrudnienia spowodowane traktowaniem „ogólnej administracji" jako odrębnego elementu kalkulacji, rezygnuje się z tego. Ułatwieniem byłoby rozliczanie kosztów ogólnej administracji, jako usługowego miejsca powstawania kosztów, umożliwiające m. in. zaliczenie ich w ciężar braków.

Jak praktycznie rozwiązać zagadnienie braków?

Zanim damy odpowiedź na to pytanie, celowe będzie dokonanie dodatkowego podziału braków produkcyjnych na n o r m a l n e i n a d z w y c z a j n e.

Za braki normalne uważa się ilość zabrakowanych przedmiotów, wzgl. inną miarę produkcji mniejszą lub równą pewnej doświadczalnie wyprowadzonej lub arbitralnie przyjętej normie. Ponad tę ilość zabrakowane przedmioty uważa się za braki nadzwyczajne.

Wróćmy teraz do postawionego pytania. Zakładamy przy tym, że przeprowadza się kwalifikację przedmiotów na dobre lub zabrakowane.

Braki wpływające z m n i e j s z a j ą c o na wartość produkcji (np. przy gorszej przeciętnej jakości fabrykatów) mogą utrzymywać się w granicach normy lub ją przekraczać. W pierwszym przypadku odpowiednio powiększony wsad produkcyjny zezwala na otrzymanie pożądanej liczby sztuk dobrych, a koszt braków — jak to dalej wykażemy — może nie być oddzielnie kalkulowany.

W drugim przypadku koszt powstałych braków nadzwyczajnych, stanowiących różnicę pomiędzy gatunkami wyrobów (braki względne) i ilością wyrobów dobrych (braki bezwzględne) ulega przeniesieniu poprzez konto 734 („braki nadzwyczajne"), a dalej 739 („przeniesienie kosztów") i 994 („obroty wewnętrzne braki nadzwyczajne") — na straty (kto 204).

Przykład rozliczenia kosztów braków nadzwyczajnych, powstałych na skutek obniżenia przeciętnej jakości produkcji:

koszt rzeczywisty produkcji 100 szt. wyrobu A 169.000 zł

Jakość wyrobu A	„uzysk" norma	„uzysk" rzeczywisty	Różnice +	Różnice —
	szt.	szt.	szt.	szt.
gatunek I	60	54		6
gatunek II	16	20	4	
gatunek III	14	10		4
braki (bez wartości)	10	16	6	
Razem	100	100	10	10

Współczynnik		norma „uzysku"	razem (1 x 2)	rzeczywisty „uzysk"	razem (1 x 4)	różnica + (5—3)	różnica — (3—5)
1		2	3	4	5	6	7
I	2,0	60	120	54	108		12
II	1,75	16	28	20	35	7	
III	1,5	14	21	10	15		6
braki	0	10	0	16	0		
Razem		100	169	100	158	7	18
				per saldo			11

współczynniki kalkulacyjne, różnicujące koszty gatunków:
gatunek I — 2,0
gatunek II — 1,75
gatunek III — 1,5

Koszt całkowity 169.000 zł : 169 normalnych punktów kalkulacyjnych — 1000 zł punkt normalny. Wartość produkcji rzeczywistej jest o 11 punktów kalkulacyjnych niższa od normy, a zatem braki nadzwyczajne wynoszą

11 pkt. x 1000 zł = 11.000 zł (Ct 709, Dt 734)

Najprostsze rozliczenie braków, powodujących z w i ę k s z e n i e kosztów całkowitych produkcji, a które nie występują w rachunku kosztów w odrębnej pozycji (1a), — polega na podzieleniu zmniejszonych o wartość odpadków kosztów produkcji danego wyrobu:

wariant 1 — przez ilość wyrobów dobrych, jeśli procent braków nie jest większy od przyjętego za normalny;

wariant 2 — przez całkowitą ilość wyrobów, a następnie doliczeniu kosztu braków (iloczyn kosztu jednostkowego przedmiotu i liczby braków);

wariant 3 — przez ilość wyrobów jaką uzyska się drogą zmniejszenia ilości wyjściowej o normalny procent braków; mnożąc z kolei różnicę pomiędzy teoretycznie wyprowadzoną a rzeczywistą ilością sztuk dobrych przez uprzednio wyliczony koszt jednostkowy, otrzyma się koszt braków nadzwyczajnych; braki te przeksięgować należy na debet konta 734 z kredytu konta „Przeniesienie kosztów wytwarzania" (709 wzgl. 719), aby dalej, po uwzględnieniu wartości odpadkowej braków nadzwyczajnych (Dt 83, Ct 739), spisać pozostałość poprzez konto 994 na straty (204); zmniejszenie straty stanowić będą kary nałożone na winnych powstania braków i księgowane Dt 173, Ct 204;

wariant 4 — przez całkowitą ilość wyrobów a następnie rozliczenie kosztów braków na braki zwyczajne, obciążające produkcję i nadzwyczajne spisywane na straty (koszt braku wylicza się jako pomniejszony o wartość odpadków iloczyn kosztu jednostkowego wyrobu i liczby braków).

Przykład liczbowy:

Koszt produkcji wyr. gotowych

Dane	miesiąc 1	miesiąc 2
materiały	zł 10.000	10.000
robocizna	zł 30.000	30.000
koszty wydziałowe	zł 60.000	60.000
razem	zł 100.000	100.000
ilość wyjściowa	szt. 1.111	1.111
stwierdzone braki	szt. 90	150
wartość odpadkowa 1 szt. braku	zł 5	5
procent braków przyjęty za normalny	% 10	10
kary za spowodowanie braków	zł —	83

Wyliczenie dla miesiąca I (wariant 1)

Koszt 1 szt. dobrej wynosi:

[100.000 — (90 × 5)] : (1.111 — 90) = 99550 : 1021 = 97,5 zł

Wyliczenie dla miesiąca I (wariant 2)

Koszty wynoszą:	całkowite	jednostkowe (po podzieleniu przez 1.111)
materiały	zł 10.000	9,0
robocizna	zł 30.000	27,0
koszty wydział.	zł 60.000	54,0
razem	zł 100.000	90,0
odpadki	zł— 450	— 0,4
pozostaje	zł 99.550	89,6
braki (8.7%) 90 szt. w stosunku do 1021	—	+ 7,9
	99.550	97,5

Wyliczenie dla miesiąca II (wariant 3).

Koszt 1 szt. dobrej, po wyeliminowaniu braków nadzwyczajnych wynosi: (111 szt. braków stanowi 10% — norma braków — ilości wyjściowej tj. 1111); [100.000 —] (111 x 5) : (1111 — 111) = 99.445 : 1.000 = **99,45 zł.**

Koszt braków nadzwyczajnych (Dt 734, Ct 709 lub 719)

99,45 x (150 — 111) = 99,45 x 39 =	3,878	
— **odpadki** 39 x 5	195	
koszt braków nadzwyczajnych	3,683	(Dt 204, Ct 994)
kara za spowodowanie braków	83	(Dt 173, Ct 204)
koszt netto braków nadzwyczajnych	3.600 zł	

Wyliczenie dla miesiąca II (wariant 44):

koszty wynoszą	całkowite	braków nadzw.	jednostkowe	
razem koszty	100.000	—	90,0	**(po podziel. przez 1111)**
— braki (150 x 90)	13.500	13.500	—	
pozostaje	86.500	13.500	90,0	
+ braki zwyczajne (111 x 90) 11,35% (111 szt. w stosunku do 961 szt.)	9.990	—9.990	10,4	
łącznie	96.490	3.510	100,4	
— wartość odpadków Dt 33 (111 x 5; 39 x 5) (Ct 709; Dt 734)	555	195	0,5	**ca 6% w stos. do 95,9**
ostateczny koszt wyrobów dobrych i braków nadzwycz.	95.935	3.315	99.9	
kara za spowodowanie brak.		83		
strata netto tyt. braków nadzw.		3.232		

Opisane metody są proste, nadają się jednak wyłącznie do zastosowania w zakładach o produkcji masowej, gdzie prawo wielkich liczb (masy wyrobów) niweluje różnice między okresami. W fabrykach o produkcji średnio- lub małoseryjnej nie następuje jednak wyrównywanie się procentowe braków w okresach miesięcznych. Stąd też spisywanie natychmiast na straty braków, przewyższających normalne przy nie uwzględnieniu braków niższych od normy jako przychodów nadzwyczajnych, prowadzi do błędnych wyników.

Przykład:

normalny procent braków ustalono na 5%;

w miesiącach I, III, V, VII, IX, XI braki wyniosły 4%

w miesiącach II, IV, VI, VIII, X, XII — 6%.

Chociaż przeciętny procent braków na przestrzeni roku równy był normalnemu = [(6

m-c x 6%) + (6 m-cy x 4%)] : 12 m-cy = 5%, to rozliczenie jednak wykaże, że spisano na straty koszty 6% braków, pozornie nadzwyczajnych (6 m-cy parzystych x 1%). Aby uniknąć tego błędu, celowe wydaje się rozliczenie braków całkowitych, powstałych w ciągu okresu, nie bezpośrednio na zlecenie, którego dotyczyły, ale jako kosztów złożonych do wtórnego rozliczenia. Stąd też, zwiększone o koszt wybrakowanych półwyrobów własnej produkcji, wytworzonych w ubiegłym okresie i przeniesionych z kont klasy 8, ulegałyby one poprzez konta 709 i 719 przeksięgowaniu wartością netto (po odjęciu wartości odpadków) na konto 763 „Inne koszty wtórne do rozliczenia w czasie", by za pośrednictwem kont przeniesień i obrotów wewnętrznych (769 i 996) trafić na debet subkonta 1913 „Rozliczenie innych nakładów kalkulowanych, braki wyrobu X". (Zmniejszenie tego kosztu stanowiłyby wypłaty kar nałożonych na sprawców braków, księgowane Dt 173, Ct 1913). Jednocześnie, za pośrednictwem konta 483 „Inne kalkulowane nakłady do wtórnego rozliczenia" (Dt 483, Ct 1913) następuje obciążenie kont specjalnych kosztów wytwarzania (702 i 712) kalkulowanymi kosztami braków, traktowanymi jako koszty specjalne.

Możliwe jest również bezpośrednie obciążenie kont 702 i 712 wyodrębnionymi kosztami braków, kalkulowanymi statystycznie na odrębnych zleceniach, a stanowiących wówczas koszty pierwotne, powoduje to jednak z kolei konieczność dokonywania zwiększających obroty przeksięgowań w ramach klasy 7, a mianowicie uznanie odpowiednich kont klasy 7, a raczej grupy 70 („konta produkcji podstawowej") w układzie kalkulacyjnym składnikami kosztów braków, a obciążenie sumą globalną, specjalnych kosztów wytwarzania. Możliwe jest uniknięcie opisanej trudności w przypadku odrębnego wykazywania kosztów zlecenia brakowego w klasie 7, a połączenie kosztów braków z kosztami wyrobów dobrych dopiero przy kredytowaniu kont podgrupy 709 wzgl. 719, a debetowaniu podgrup 790 wzgl. 791 (konto wykonania planu kosztów produkcji).

Metoda taka nie daje jednak — oprócz możliwości obliczenia kosztów braków — żadnych korzyści, zwłaszcza zaś nie pozwala na równomierne rozłożenie nakładów w czasie.

Pozostałe na koncie 1913 na koniec okresu saldo debetowe stanowi różnicę pomiędzy kosztami rzeczywistych a normalnych braków i odniesione zostaje bezpośrednio na konto 204.

Saldo kredytowe przechodzi tzw. „czerwonym zapisem" z konta 483 na właściwe konto klasy 7 (702 wzgl. 712 za pośrednictwem konta 49), zmniejszając stawki kalkulowane, lub też — co wydaje się prostsze — na konto 790 wzgl. 791 jako odchylenie od kosztów planowanych.

Jeszcze łatwiejsze i prawidłowsze rozwiązanie polegałoby na bezpośrednim przeksięgowaniu kredytowego salda konta 1913 na konto „Odchyleń od kosztu planowanego" (809 lub 819).

Wobec bezpośredniego przeniesienia różnicy (salda kredytowego konta 1913) — z pominięciem klasy nakładów — należy przy sporządzaniu porównawczego rachunku wyników wnieść odpowiednią pozycję poprawkową po stronie przychodów.

Przykład:

Produkcja okresu (roku) wyniosła 930 szt. dobrych wyrobu A oraz 80 szt. zabrakowanych. Remanentu początkowego ani końcowego wyrobów półgotowych i robót w toku nie było.

Koszty produkcji zamykają się sumą 101.000.— zł.

Wartość odpadkowa 1 szt. braku — 5 zł.

Stawka kalkulowana tyt. braków na 1 szt wyrobu — 9 zł.

Kary nałożone na winnych powstania braku — 30 zł.

Przebieg księgowań:

173 Proc. za sumy do rozlicz.	
(12) 30	

1913 Rozlicz. innych nakładów kalkulowanych	
(11) 8320	9090 (1)
(13) 800	(1010 szt. × 9 zł)
	30 (12)

700—705 bez 702 Koszty prod. podstawowej	
(4) 10 1000	10 1000 (5)

709 Przeniesienie koszt. wytw.	
(5) 110090	101370 (6)
	400 (7)
	8320 (8)

702 Spec. koszty wytwarzania	
(4) 9090	9090 (5)

ad 6) 110090 : 1010 = 109; 109×930=101370 (przechodzi na Dt 79)

Obroty wewnętrzne 996 Koszty wtórne do rozliczenia w czasie	
(10) 8320	8320 (11)

ad 7) 80 × 5 = 400

483 Inne kalk. nakłady do wtórnego rozlicz.	
(1) 9090	9090 (2)

49 Nakłady przeniesione do rozl.	
(2) 9090	10090
(3) 101000	4
....	

40-48 bez 483 Konta nakładów do rozliczenia	
BO 101000	101000 (3)

763 Inne koszty wtórne do rozliczania w czasie	
(8) 8320	8320 (9)

83 Odpadki	
(7) 400	

769 Przeniesienie kosztów	
(9) 8320	8320 (10)

809 Odchylenia od kosztów plan.	
(13)	800 (13)

Księgowania dokonywane:

bieżąco:	Dt 483	Ct 1913
miesięcznie:	Dt 702	Ct 49
	Dt 763, 83	Ct 709
	Dt 996	Ct 769
	Dt 1913	Ct 996
	Dt 173	Ct 1913
	Dt 49	Ct 483
na koniec roku:	Dt 709	Ct 700 — 705
	Dt 769	Ct 763
	przeniesienie salda k-ta 1913	

Rozliczanie braków wśród wyrobów półgotowych i robót w toku jako specjalnych kosztów wytwarzania (2-a) nie różni się od sposobu opisanego.

W przypadku gdy powstawanie braku wywołane jest właściwościami wykonywanych w wydziale operacji (2b), możliwe jest rozliczenie kosztów braków normalnych w następujący sposób:

b_1 — tak, aby nie wystąpiły w odrębnej pozycji,

b_2 — w arkuszu rozliczeniowym kosztów,

b_3 — przez zarejestrowanie na specjalnym zleceniu,

Ad b_1 — sposób ten nie odbiega od metody już omówionej.

W zakładach jednak o dłuższym cyklu produkcyjnym, w przypadku rezygnacji z wykończenia wyrobów zastępczych w miejsce wybrakowanych z danego zlecenia powstają duże trudności w wycenie braków.

Zlecenia takie, obejmujące niejednokrotnie dziesiątki serii i operacji obciążane są miesięcznie globalnie kosztami. Eliminacja kosztu zabrakowanych robót w toku i wyrobów półgotowych, powstałych w trakcie n-ej operacji (np. 47) wymaga żmudnej kalkulacji zużytych materiałów bezpośrednich i dotychczas wykonanych operacji. Trudności te zwiększają się częstokroć na skutek konieczności dokonywania dodatkowych działań arytmetycznych, np. dzielenia robocizny figurującej na jednej karcie roboczej, a dotyczącej 20 części składowych podzespołu, celem uzyskania kosztu części wybrakowanej, a dalej stosowania różnych narzutów tytułem kosztów pośrednich dla prac wykonanych w tym samym wydziale, w zależności od tego, w którym miesiącu dana czynność była wykonywana.

Teoretycznie możliwe jest wprawdzie wyeliminowanie kosztów wybrakowanych wyrobów półgotowych i robót w toku, m. in. dzięki stosowaniu uproszczeń (np. przeciętnych narzutów tytułem kosztów wydziałowych), praktyczniejsze wydaje się jednak ich statystyczne (pozaksięgowe) ewidencjonowanie. Koszty braków, przy tym rozwiązaniu, nie byłyby zatem ujmowane w odrębnej pozycji i byłyby w całości traktowane jako braki zwyczajne.

Ad b_2 — w arkuszu następuje rozliczenie całości braków, ujawnionych we własnym wydziale jako kosztów prostych, w obcych wydziałach — jako kosztów złożonych, poprzez wzajemne uznania i obciążenia miejsc kosztów, po pierwszym sumowaniu.

Przy metodzie tej materiały pobrane na wykonanie robót zastępczych obciążają bezpośrednio wydział odpowiedzialny za brak; robocizna zaś, traktowana jako pośrednia — zleceniowa— obciąża początkowo wydział wykonujący przedmiot zastępczy, następnie zaś (powiększona o odpowiedni narzut tytułem kosztów wydziałowych) przechodzi w ramach rozliczeń międzywydziałowych w ciężar kosztów wydziału odpowiedzialnego za brak[8]). Jeśli wydział odpowiedzialny sam wykonuje poprawki, wówczas robocizna gromadzona jest bezpośrednio w tym wydziale. Wartość odpadków, zmniejszająca koszty braków i wykazywana statystycznie w arkuszu rozliczeniowym na poszczególnych „odpowiedzialnych" miejscach powstania kosztów, znajduje swój wyraz księgowy w zapisach dokonywanych na koncie 7090 i 7190.

Przykład:

Dane z arkusza rozliczeniowego kosztów

Nazwa nakładu	Suma nakładu	Wydziały Usługowo-pomocnicze	Wydziały produkcji podstawowej	
			A	B
materiały				
materiały zlecen. (braki)	3000	—	1000	2000
robocizna				
robocizna zlecen. (naprawa braków)	8000	—	3000	5000
Razem klasa 4	4600000	500000	1600000	2500000
Przeniesienie świadczeń międzywydział.—braki:				
Uznania			—6000	—2500
Obciążenia			2500	6000
Razem		500000	1596500	2503500
Przeniesienie koszt. wydz. usług.-pomocn. itd.				

	Wydział A	Wydział B
materiały brakowe		
własne	1000	2000
obce	—	—
robocizna braków		
własna	1000	4000
obca	2000	1000
kalkulowany narzut tyt. kosztów wydziałowych	200%	150%

Sposób ten pozwala na umiejscowienie całości kosztów braków, rozliczonych w danym

8) Robocizna zleceniowa jest to robocizna pośrednia, ewidencjonowana nie tylko wg miejsca jej powstania, lecz także wg tzw. zleceń wewnętrznych, charakteryzujących określoną czynność (robocizna poświęcona na wykonanie napraw i konserwacji, poprawienie braków itp.). Przy przerzutach międzywydziałowych świadczeń, jedna z metod polega na tym, że po statystycznym wyeliminowaniu robocizny zleceniowej pozostała suma kosztów pośrednich, zgrupowanych w danym wydziale rozliczana jest proporcjonalnie w stosunku do sumy robocizny bezpośredniej i pośredniej zleceniowej. Uzyskany procent stanowi podstawę do doliczenia kosztów pośrednich do robocizny zleceniowej przy świadczeniach międzywydziałowych. Inna metoda polega na stosowaniu stałego procentowego narzutu, ustalanego statystycznie w stosunku do sumy robocizny bezpośredniej i pośredniej —zleceniowej.

okresie, na koncie wydziału odpowiedzialnego powodując tym samym — ze wzrostem braków — wzrost narzutów tytułem kosztów wydziałowych. Kontrola przeprowadzona bieżąco z miejsca ujawnia wpływ kosztów braków na gospodarność pracy wydziału w badanym okresie. Co prawda, przy metodzie tej, koszty wydziałowe nie wskazują na wysokość rzeczywiście powstałych braków w ciągu okresu, poniesione bowiem koszty napraw (por. dalsze rozważania) dotyczyć mogą okresów wcześniejszych.

Metoda ta uniemożliwia poza tym równomierne rozłożenie kosztów w czasie, jak też powodować może trudności w przypadku zabrakowania wyrobów półgotowych, ewidencjonowanych w klasie 8.

Ad b_3 — Bardziej praktyczne wydaje się rozliczenie braków jako kosztów wtórnych wg stawki kalkulowanej. W tym przypadku otwarte zostają zlecenia brakowe, oddzielne dla każdego wydziału, gromadzące koszty braków, za które wydział jest odpowiedzialny. Przy tej metodzie koszty wydziału nie zawierają rzeczywistych kosztów braków powstałych w ciągu okresu figurują one bowiem tam po stawce kalkulowanej. Dla celów kontroli jednak wystarczy analiza salda powstałego z zestawienia sumy kosztów kalkulowanych ,obciążających wydział i kwoty kosztów narosłych na wydziałowym zleceniu brakowym.

W dokumentach będących podstawą rozliczeń (kwity materiałowe i karty robocze) braki uwidocznić można w dwojaki sposób.

Pierwszy polega na wyodrębnieniu z odpowiednich dokumentów kosztów, przypadających na wyroby zabrakowane, przeniesieniu ich na odrębne zlecenia brakowe i zaopatrzeniu dokumentów towarzyszących wyrobom zastępczym (w zamian zabrakowanych) we właściwe numery zleceń. Drugi sposób zaleca zaopatrzenie w numer zlecenia brakowego kwitów materiałowych i kart roboczych, stanowiących podstawę dla pobrania materiału i wykonania robót na przedmiotach zastępczych; oznacza to, że koszt wyrobu zabrakowanego traktowany jest jako koszt wyrobu dobrego, natomiast koszt wyrobu zastępczego obciąża braki.

Wadą pierwszego sposobu jest to, że w przypadku braków niepłatnych, to jest powstałych z winy pracownika (robotnik bez wynagrodzenia wykonuje przedmiot zastępczy) wyprowadzony koszt wyrobu dobrego mniejszy jest od kosztu rzeczywistego o niewypłaconą robociznę wykonania wyrobu zastępczego i ewent. koszty wydziałowe, jeśli podstawę ich doliczenia stanowi robocizna bezpośrednia. Jak wiadomo, eliminacji bowiem podlegają koszty pierwotnie poniesione, zawierające m. in. robociznę, której nie spowoduje już — ze względu na zakwalifikowanie braku jako niepłatnego — wyrób zastępczy.

Drugi sposób rozliczeń, praktycznie dogodniejszy, powoduje natomiast, że miesięcznie gromadzone na zleceniu koszty braków nie są równoznaczne z kosztem powstałych braków w ciągu miesiąca. Przy dłuższym cyklu produkcyjnym bowiem, wyroby zastępcze wytwarzane są w pewien czas po zabrakowaniu wyrobu pierwotnego, stąd koszty ich narastają w okresach późniejszych, aniżeli nastąpiło ich zabrakowanie. Niedokładności tej uniknąć można przez zaopatrzenie wydziałowych zleceń brakowych w numery inne dla każdego miesiąca i obciążanie kosztami braków właściwego numeru zlecenia wydziałowego, w zależności od miesiąca powstania braku (a nie wykonania poprawki).

W przeciwieństwie do metody pierwszej, przy stosowaniu metody drugiej, koszty braków nie tylko nie są wygórowane, lecz przeciwnie, niższe od kosztu rzeczywistego o niezaliczony narzut tytułem kosztów wydziałowych w przypadku, gdy brak był niepłatny, a robocizna bezpośrednia stanowi podstawę doliczania kosztów pośrednich. Księgowania związane z opisanymi dwoma sposobami rozliczania braków jako kosztów wtórnych przebiegają w sposób już opisany powyżej, z tą jedynie różnicą, że kalkulowany koszt braków nie stanowi specjalnego kosztu wytwarzania, a obciąża koszty wydziałowe.

Zastosowanie „mandatów karnych" o których była już mowa spowoduje uznanie konta 1913 za pośrednictwem konta 483:

a) w ciężar kosztów administracji stałym procentem kosztu braków (np. x% skalkulowanego kosztu);
b) w ciężar kosztów wydziału winnego sumą mandatów karnych.

Pozostająca na koniec roku różnica pomiędzy rzeczywistą sumą obciążeń kosztów z tytułu braków, (Ct 1913), a skalkulowanym kosztem braków, którego zaliczenie w ciężar kosztów było planowane, stanowi odchylenie od kosztów planowanych, przenoszone na k-to 809 wzgl. 819.

Różnica natomiast pomiędzy skalkulowanym kosztem braków a rzeczywistym kosztem braków (Dt kta 1913) w przypadku salda debetowego stanowi stratę nadzwyczajną, w przypadku zaś salda kredytowego, odchylenie od kosztu planowanego.

Przykład:

kalkulowany koszt braków, którego zaliczenie w ciężar kosztów było planowane — 1000 zł

stały procent kosztu braków, zaliczany w ciężar kosztów administracji — 60% — 600 zł

planowany procent kosztu braków, pokrywany przez mandaty karne — 40% — 400 zł

rzeczywista suma mandatów karnych, zaliczona w ciężar kosztów wydziałowych — 350 zł

rzeczywisty koszt braków w okresie (Dt 1913) — 1100 zł.

Różnica pomiędzy rzeczywistą sumą obciążeń kosztów (600 zł + 350 zł) a skalkulowanym kosztem braków (1000 zł) wynosi 50 zł (1000 zł minus 950 zł) i stanowi odchylenie od kosztu planowanego, księgowane Dt 809, 819, Ct 1913.

Natomiast różnica pomiędzy skalkulowanym kostem braków (1000 zł) a rzeczywistym kosz-

tem braków (1100 zł) przechodzi na straty nadzwyczajne — Dt 204, Ct 1913.

Ustalenie normy braków komplikuje się w fabrykach, w których wyroby różnego rodzaju nie przechodzą przez te same operacje, względnie przechodzą, lecz w innej kolejności. Norma braków wyraża się bowiem miarą właściwą dla określenia produkcji wydziału (np. roboczogodziny), koszty braków natomiast zależą od stopnia przerobienia wyrobu wzgl. jego wartości w momencie zabrakowania, tzn. od ilości operacji przez które wyrób przeszedł, wzgl. od wartości surowca.

Przykład:

Normę braków określono na 7% ilości roboczogodzin (1000 r/g) wydziału tokarni. Toczenie 200 sztuk wyrobu A, pochłaniające 600 godzin (3 godz/szt) stanowiło operację drugą. Toczenie 80 szt. wyrobu B, na którą zużyto 400 godzin (5 godz/szt), stanowiło operację piątą. Koszt jednej sztuki wyrobu A po zakończeniu operacji drugiej wynosił 100 zł, zaś wyrobu B po operacji piątej złotych 500. Zabrakowano 20 wyrobów A i 2 wyroby B.

Na wyprodukowanie wybrakowanych wyrobów zużyto zatem 70 godzin (20 szt. A x 3 godz) + (2 szt. B x 5 godz.). Koszt braków wyniósł zaś 3.000 zł (20 szt. A x 100 zł) + (2 szt. wyr. B x 500 zł). Gdyby produkowano wyłącznie wyrób A, a roboczogodziny brakowe utrzymały się w granicach normy (23 szt. x 3 godz. = = 69 godz.), wówczas koszt braków wyniósłby 2.300 zł (23 szt. x 100 zł).

Przeciwnie, przy produkcji wyłącznej wyrobu B koszt braków wyniósłby 7000 zł (14 szt x 5 godz = 70 godz.; 14 szt. x 500 zł = = 7000 zł).

Jak z tego wynika, możliwe jest, by ilość braków utrzymała się w granicach normy, mimo to jednak na koncie 1913 powstało pewne saldo między kalkulowanymi a rzeczywistymi kosztami braków. Praktyczne znaczenie mogą tu mieć różne kombinacje. W przypadkach rozbieżności między normą ilości a kosztów braku saldo najprościej zlikwidować można poprzez konto odchyleń, wprowadzając jednocześnie korektę stawki kalkulowanej braków na okres następny.

Opisane metody rozliczania kosztów braków powodowały konieczność szeregu dość uciążliwych zabiegów, a przede wszystkim były one mało przystosowane dla potrzeb wydziałowego rozrachunku gospodarczego.

Metoda stosunkowo łatwa, zezwalająca na wydziałowy rozrachunek gospodarczy i usuwająca większość zobrazowanych mankamentów, polega na prowadzeniu w klasie 5 i 6 dla każdego wydziału odrębnego konta, przyjmującego zapisy jak niżej, (przy czym koszt braków zwyczajnych wkalkulowany jest w stały narzut tytułem kosztów wydziałowych).

Konto kosztów wydziału

Winien	Ma
remanent początkowy robót w toku (wartość wg normy mat. bezp. i robocizny bezp. oraz planowanego narzutu kosztów wydziałowych)	rozchód dobrej produkcji gotowej wydziału (koszt wyrobu półgotowego powiększony o koszty przerobu dokonanego w wydziale robocizna bezp. i ewent. materiał bezp. wg normy, koszty wydziałowe po planowanym narzucie)
przychód wyrobów półgotowych z innych wydziałów do dalszego przerobu (koszt oblicza się jak wyżej)	uznania za świadczone na rzecz innych wydziałów usługi (po stałej stawce lub kalkulowane jak produkcja dobra wydziału)
koszty bezpośrednie wydziału, proste, w układzie wg rodzaju	uznanie za braki powstałe w wydziale, za które odpowiedzialne są inne wydziały (koszt jak wyżej)
koszty bezpośrednie wydziału złożone (wtórnie rozliczane)	odpadki normalne w wartości rzeczywistej
koszty świadczeń międzywydziałowych (po stałej stawce) złożone	remanent końcowy robót w toku (wartość obliczana tak jak remanentu początkowego).
obciążenia za braki powstałe w innych wydziałach, za które odpowiedzialny jest dany wydział (koszt wyrobu półgotowego, zabrakowanego, powiększony o robociznę bezpośrednią i planowany narzut koszt. wydziałowych)	
wynik działalności wydziału wykazywany statystycznie	
	wartość odpadkowa braków nadzwyczajnych koszt braków nadzwyczajnych (Dt 734)
ostateczny wynik działalności wydziału.	

Suma zapisów kont prowadzonych w klasie 5 i 6, po wyeliminowaniu obrotów międzywydziałowych, stanowi podstawę do statystycznych księgowań, dokonywanych w klasie 7 obowiązującego JKP; ostateczny wynik działalności przenoszony jest na konto odchyleń w grupie 79.

Wzór karty brakowej stosowanej w przemyśle ciężkim ZSRR wg Stockiego op. cit.

Strona pierwsza

KARTA BRAKOWA

Zamówienie Nr ....
z wydziału ....
do wydziału ....

Data:	Zawiadomienie	Zawiadomienie nr. ....
u pracownika nr.	Nr.	Grupa nr. ....
na stanowisku pr.	o zabrakowaniu	Część składowa nr. ....
wg karty roboczej	wyrobu.	Rys. nr. ..... B ..... model nr

1. Nazwa i numer składowy ....
2. Na czym polega brak i przyczyny jego powstania ....
....
3. Nazwisko winnego powstania braku ....
4. Operacja podczas której brak ujawniono ....
5. Liczba sztuk zabrakowanych .... waga ....
6. Wydziały w których odbywała się obróbka części składowych do wyrobu zabrakowanego ....
....
7. Rodzaj zużytych surowców ....
8. Nazwa dostawcy surowców ....
9. W zamian braku przygotować należy ....

.... podpis kierownika wydziału

.... podpis przyjmującego

Strona druga

KALKULACJA BRAKU

ujawnionego w wydziale ....

Nazwa wydziałów w których powstały koszty 1 . . . . 2 3	Nazwa mater. lub półfabr.	K O S Z T Y							
		Surowce ilość lub waga	Suma	Robocizna zas.	Doliczenie do roboc.	Koszty wydział.	Koszty ogól zakł.	Razem 3+4+ +5+6+ +7	Podpis kalkul.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
Razem koszty									
Wartość zdanego złomu	—			—	—	—	—		
Wartość zdanych odpadków	—			—	—	—	—		
Koszt netto	—								
Ekwiwalent od winnego braku	—	—	—	—	—	—	—		
Ostateczny koszt braku									

.... podpis kalkulatora

Zagadnienie braków, mimo swego doniosłego znaczenia dla oszczędnej i gospodarnej produkcji, nie jest jeszcze dotychczas dostatecznie opracowane. Na ogół rozliczenie kosztów braków, mimo że dane tego rodzaju interesują zarówno kierownictwo techniczne, biuro fabrykacji, działy usprawnień jak i komórki finansowe, pozostawia wiele do życzenia. Koszt braków, istotny element kosztu własnego wyrobów i rentowności zakładu, częstokroć nie jest w ogóle ewidencjonowany.

Przystępując zatem do organizacji tej dziedziny rachunku kosztów pamiętać należy, że dla tego celu konieczne jest przede wszystkim zorganizowanie kontroli, określenie norm braków, ustalenie zakresów odpowiedzialności itp. W pierwszym okresie nieracjonalne jest zbyt szczegółowe ujmowanie kosztów braków np. wg przyczyn ich powstania, tam gdzie wystarczy rachunek ilościowy. Jako wymóg minimalny, umożliwiający w dalszym etapie wprowadzenie wydziałowego rozrachunku gospodarczego, uznać jednak należy księgowe lub pozaksięgowe ustalenie kosztów braków, powodowanych przez dany wydział.

Reasumując stwierdzić można, że dokładny rachunek braków, ilościowy i wartościowy, pozwalający na stwierdzenie przyczyn, miejsc powstawania i wyrobów, których braki dotyczyły, stanowi jeden z przyrządów przy pomocy którego kierownictwo w trosce o obniżenie kosztów własnych śledzi rozwój produkcji w zakładzie.

Ze względu na to, że nie napotkaliśmy dotychczas zadowalających opracowań z tej dziedziny, z wdzięcznością przyjmiemy uwagi uzupełniające czy rozszerzające poruszony temat.

KOMENTARZE DO ZARZĄDZEŃ I INSTRUKCJI

Tymczasowe zasady finansowania

jednostek przechodzących od dnia 1 stycznia 1950 r. na pełny rozrachunek gospodarczy.
(Zarządzenie Przewodniczącego P K P G z dnia 23.12.1949)

W wyniku realizacji postulatu pogłębiania rozrachunku gospodarczego, szereg przedsiębiorstw wielozakładowych zmienia od dnia 1.1.1950 r. swą dotychczasową organizację finansową. Zmiana ta polega na tym, że zakłady wchodzące w skład przedsiębiorstw wielozakładowych przechodzą na pełny rozrachunek gospodarczy i co zatem idzie usamodzielniają się pod względem rachunkowym i finansowym.

Tymczasowe zasady finansowania przedsiębiorstw (zakładów) objętych tą akcją oraz podstawowe założenia księgowego ujęcia procesu ich przekształcania ustalone zostały zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 23.12.1949 r.

W obliczu bieżących prac bilansowych zachodzi konieczność bliższego skomentowania tego zarządzenia oraz udzielenia dodatkowych wskazówek odnośnie zasad sporządzania zamknięć rachunkowych za r. 1949 oraz otwarcia ksiąg w r. 1950.

W zakresie poniższych wyjaśnień, pod określeniem „przedsiębiorstwo przekształcające się" rozumiemy dotychczasowe przedsiębiorstwo wielozakładowe, które zmienia się w przedsiębiorstwo jednozakładowe, względnie w jednostkę administracyjną. Pod określeniem zaś „jednostka usamodzielniona" — rozumiemy zakład pracy, przechodzący na pełny rozrachunek gospodarczy.

Przedsiębiorstwo przekształcające się sporządza zamknięcie ksiąg za r. 1949 w myśl zasad określonych zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 19.11.1949 oraz z dnia 27.1.1950, jak też Instrukcji 16/F Departamentu Finansowego PKPG z dnia 16.12.1949, uwzględniając niżej podane wskazówki uzupełniające.

Po sporządzeniu bilansu (według starego JPK) oraz po jego wstępnym zatwierdzeniu, przedsiębiorstwo przekształcające się winno dokonać przeksięgowań wynikających z procesu i istoty przekształcenia. Księgowań tych dokonuje się w trakcie reformowania bilansu na układ według nowego JPK, a więc w momencie przeksięgowań z kont: „Bilans zamknięcia — aktywa do przekształcenia" i „Bilans zamknięcia — pasywa do przekształcenia" na konto „Przekształcony bilans zamknięcia" (patrz Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 19.11.49 § 9 do § 14).

W wyniku powyższego w bilansie według układu nowego JPK (przekształconym) znajdzie swój wyraz dokonana zmiana struktury organizacyjno-finansowej.

Księgowania dodatkowe winny być oparte na niżej określonych zasadach:

Środki trwałe, znajdujące się na dzień 1.1.1950 r. w jednostkach usamodzielnionych, winny być w bilansie otwarcia przedsiębiorstwa przekształcającego się wykazane w aktywach, w podgr. 160.

W pasywach zaś, w tejże podgrupie winna być wykazana odpowiednia wartość umorzeń przekazanych środków trwałych.

Analogicznie wykazać należy wartość robót kapitalnych rozpoczętych, związanych z jednostkami usamodzielnionymi oraz odpowiadającą tym robotom wartość finansowania robót kapitalnych, pod warunkiem jednak, że w planie inwestycyjnym r. 1950, w zakresie danych tytułów inwestycyjnych, jednostka ta traktowana jest jako inwestor bezpośredni. Zaznaczyć należy, że należność z banku tytułem refundacji środków obrotowych, zużytych na roboty kapitalne (zarządzenie z dnia 19.11.1949 § 4e) nie podlega przekazaniu i pozostaje w bilansie jednostki przekształcającej się w podgrupie 174.

Środki obrotowe, znajdujące się na dzień 1.1.1950 r. w jednostkach usamodzielnionych oraz podlegające przekazaniu aktywowane nakłady oraz ewent. inne rozliczenia przedsiębiorstwo przekształcające się wykazuje w bilansie również w podgr. 160 (w odrębnej pozycji).

Łączną wartość bankowych kredytów obrotowych przedsiębiorstwo przekształcające się wykazuje w bilansie w pozycji „kredyt do rozliczenia" na subkoncie 11501 nie dokonując żadnej dodatkowej klasyfikacji.

W wypadku jednak, gdy przedsiębiorstwo przekształcające się dokonało, w porozumieniu z bankiem finansującym, rozdziału obliga kredytowego między jednostki usamodzielniające się (na zasadach określonych w pkt. 5 zarządzenia z dnia 23.12.1949) winno je wykazać w bilansie wg nowego układu w podgr. 160.

W przypadku niemożności ścisłego umiejscowienia aktywowanych nakładów do wtórnego rozliczenia można rozdzielić je na poszczególne jednostki usamodzielniające się w następujący sposób:

a) nakłady większych remontów i konserwacji — na podstawie klucza podziałowego, wynikającego ze stosunku wartości środków trwałych, znajdujących się w danej jednostce usamodzielnionej do wartości wszystkich środków trwałych przedsiębiorstwa przekształcającego się,

b) nakłady związane z uruchomieniem nowej produkcji — na podstawie stosunku planowanej wartości tej produkcji danej jednostki do planowanej wartości tej produkcji wszystkich zakładów łącznie.

Dopuszczalne jest oczywiście stosowanie innych kluczy podziałowych pod warunkiem jednak, by dały gwarancję dokonania dostatecznie prawidłowego podziału.

Przedsiębiorstwa przemysłowe przekształcające się wykazują wartość opakowań zwrotnych oraz przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu, znajdujących się na dzień 1.1.1950 r. w jednostkach usamodzielnionych, sumą brutto w aktywach bilansu w podgr. 160; w pasywach zaś wartość ich zużycia również w podgr. 160.

Przekazanie sum pozabilansowych następuje pozaksięgowo i nie znajduje odbicia w bilansie przedsiębiorstwa przekształcającego się.

W wypadku, gdy przedsiębiorstwo przekształcające się staje się jednostką administracyjną (przemysłu wzgl. handlu), winno stosować obok zasad wyżej podanych następujące wskazówki:

Jeśli konta zawarte w JPK dla przedsiębiorstw utrzymujących się z Rachunku Narzutów Administracyjnych okażą się niewystarczające do pełnego wykazania rozliczeń wynikających z przekształcenia tych jednostek mogą być przejściowo wykorzystane odpowiednie konta z JPK przemysłowego wzgl. handlowego.

W bilansie wg nowego układu jednostki te wykazują w podgr. 000 wyłącznie te środki trwałe, które służą jej działalności administracyjnej. Pozostałe środki trwałe należy wykazać w podgr. 001.

Zysk wzgl. strata netto winna być wykazana w bilansie w podgr. 089.

Saldo rachunku bankowego operacyjnego na dzień 31.12.1949 należy wykazać w bilansie na koncie 1100— Rachunek bieżący przejściowy.

Jednostki administracyjne przemysłu obliczają i księgują nakłady zaopatrzenia materiałowego tylko odnośnie materiałów i towarów znajdujących się w dniu 1.1.1950 r. w magazynach jednostek usamodzielnionych. Obliczeń i księgowań dokonuje się w sposób podany w § 6 pkt. 1 d zarządzenia z dnia 19.11.49. Nakłady zaopatrzenia materiałowego, dotyczące materiałów i towarów znajdujących się w dniu 1.1.1950 r. w magazynie jednostki administracyjnej — nie podlegają obliczeniu i zaksięgowaniu. Stąd odpłatne przekazanie tych materiałów i towarów po dniu 1.1.1950 r. następuje w cenach przyjętych do bilansu. Konszty zaś związane z odpłatnym przekazywaniem pokrywane są w ramach budżetu administracyjnego.

Jednostki administracyjne handlu obliczają i księgują koszty zakupu tylko odnośnie towarów znajdujących się w dniu 1.1.1950 r. w magazynach jednostek usamodzielnionych. Obliczeń i księgowań dokonuje się w sposób podany w pkt. 11 i 12 Instrukcji 16/F z dnia 16.12.1949 r. Koszty zakupu, dotyczące towarów znajdujących się w dniu 1.1.1950 r. w magazynie jednostki administracyjnej handlu, nie podlegają obliczeniu i zaksięgowaniu. W wypadku gdy przedsiębiorstwa przekształcające się aktywowały w roku 1949 koszty zakupu na oddzielnych kontach, winny wykazywać w bilansie według nowego JPK tylko tę część kosztów zakupu, która dotyczy towarów znajdujących się w jednostkach usamodzielnionych. Różnica stanowiąca równowartość kosztów zakupu towarów znajdujących się w dniu 1.1.1950 r. w magazynie jednostki administracyjnej winna być odniesiona w ciężar rezerw kapitałowych.

Materiały, pozostałe w jednostce administracyjnej, a nie przeznaczone do zużycia w ramach jej działalności administracyjnej, winny być traktowane jako towary i w bilansie wg układu nowego JPK wykazane w jednostkach administracyjnych przemysłu w grupie 36, a w jednostkach administracyjnych handlu w grupie 32 w cenie zakupu.

Towary handlowe, pozostające w jednostce administracyjnej handlu, winny być wykazane w bilansie wg nowego układu w gr. 32 bądź 33/35 wzgl. 34/36 w zależności od cen ewidencyjnych stosowanych w jednostkach usamodzielnionych przez nią administrowanych. W wypadku gdy jednostki usamodzielnione wprowadzą ewidencję towarów zarówno w cenie hurtowej jak i detalicznej, jednostka administracyjna winna ewidencjonować towary w cenie hurtowej.

Pozostające w jednostce administracyjnej przemysłu wyroby gotowe, półgotowe, odpadki wartościowe, analogicznie winny być wykazane w bilansie wg układu nowego JPK w grupie 36 w wartości przyjętej w bilansie wg starego układu.

Jednostki usamodzielniające się sporządzają bilans otwarcia na podstawie odpowiednio udokumentowanych not księgowych, otrzymanych od przedsiębiorstwa przekształcającego się. Dane, zawarte w tych notach, podlegają sprawdzeniu ze spisami inwentarzowymi co do ich zgodności ilościowej, a w miarę możliwości i wartościowej.

Wykazanym w aktywach bilansu otwarcia jednostek usamodzielnionych środkom trwałym, robotom kapitalnym rozpoczętym, środkom obrotowym i ew. innym rozliczeniom odpowiadają w pasywach w pod-

grup. 160 odpowiednie pozycje szczegółowe (odrębnie dla środków trwałych, robót kapitalnych rozpoczętych i środków obrotowych).

Analogicznie wykazanym w pasywach bilansu otwarcia — umorzeniu środków trwałych, finansowaniu robót kapitalnych, zużyciu przedmiotów nietrwałych oraz innym rozliczeniom — odpowiadają w aktywach bilansu w podgr. 160 odpowiednie pozycje szczegółowe (odrębnie dla umorzeń środków trwałych, finansowania robót kapitalnych i innych).

Jeśli w związku z pracami nad zamknięciem rachunkowym za r. 1949 powstaną zagadnienia niewyjaśnione niniejszym komentarzem, jednostki zainteresowane mogą zwracać się do terenowo właściwych Ekspozytur BOR, które udzielą odpowiednich wskazówek. (L.G. - BOR)

Odszkodowania

z tytułu ubezpieczeń losowych

Instrukcją Nr. 18/F z dn. 7 marca 1950 r. Departament Finansowy PKPG uregulował sprawę przekazywania przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń wzajemnych odszkodowań z tytułu ubezpieczeń losowych oraz sposób zużytkowania ich przez przedsiębiorstwa.

Instrukcja postanawia, że należne przedsiębiorstwu odszkodowania z tytułu poniesionych szkód na środkach obrotowych Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych przekazuje do banku finansującego eksploatację na rachunek operacyjny (względnie budżetowy) przedsiębiorstwa ubezpieczonego.

Zgodnie z komentarzem do JPK odnośne księgowania przebiegać będą następująco:
należność z tytułu odszkodowania Dt 153 — Ct 213, 214
przelew odszkodowania Dt 1100 (1101) — Ct 153

Odrębnie potraktowane zostały w Instrukcji odszkodowania za szkody na środkach trwałych. Mianowicie instrukcja postanawia, że odszkodowania z tego tytułu P. Z. U. W. przekazuje do banku finansującego eksploatację przedsiębiorstwa ubezpieczonego na jego rachunek funduszów i rezerw.

W momencie efektywnego wpływu powyższej kwoty przedsiębiorstwo tworzy fundusz specjalnego przeznaczenia, księgując: Dt 1120 — Ct 185.

W myśl wskazań komentarza do JPK powstanie należności z tytułu odszkodowania za szkody na środkach trwałych w ogóle nie podlega księgowaniu.

Zgromadzone na rachunku funduszów i rezerw kwoty przeznaczone być mogą na sfinansowanie nakładów inwestycyjnych lub remontowych.

Przeznaczenie kwot tych na cele inwestycyjne może nastąpić w trybie przewidzianym w zarządzeniu Przewodniczącego PKPG i Ministra Skarbu z dnia 21 stycznia 1950 r. w sprawie zasad przenoszenia środków na finansowanie inwestycji w ramach Planu Inwestycyjnego na rok 1950 i o włączeniu do planu inwestycji ze środków nielimitowanych.

W tym wypadku przedsiębiorstwo przelewa odpowiednią kwotę z rachunku funduszów i rezerw w banku finansującym eksploatację na rachunek inwestycji ze środków nielimitowanych w banku finansującym inwestycje.

Księgowania z tym związane przebiegać będą:
Dt 1121 — Ct 1120
oraz równolegle Dt 1881 — Ct 185.

Środki nie przeznaczone na sfinansowanie inwestycji w trybie wyżej przytoczonym mogą być przeznaczone na pokrycie nakładów remontowych, powstałych w związku z usunięciem szkód.

W tym wypadku nastąpi przelew z rachunku funduszów i rezerw na rachunek kapitalnych remontów.

Przeniesienie to powodować będzie następujące księgowania:
Dt 1122 — Ct 1120
oraz równolegle Dt 185 — Ct 1883.

Instrukcja postanawia, że przekazanie przez P. Z. U. W. odszkodowań w sposób wyżej opisany winno nastąpić również w wypadku, gdy należność przedsiębiorstwa z tego tytułu powstała przed wejściem w życie instrukcji 18/F.

Ponadto instrukcja zawiera postanowienie o likwidacji rachunku inwestycyjnego b. Ministerstwa Przemysłu i Handlu i przesądza, że kwoty zakumulowane na tym rachunku, w części nie przeznaczonej dotychczas na sfinansowanie inwestycji w ramach Planu Inwestycyjnego, winny być przekazane na rachunek funduszów i rezerw poszczególnych przedsiębiorstw. Z uwagi na ramowy charakter tego przepisu domniemywać należy, że odrębne przepisy ustalą szczegółowe zasady rozdziału pozostałych na tym rachunku kwot. **(L. G. — BOR)**

WYTYCZNE – INFORMACJE – WYJAŚNIENIA BOR

Wytyczne Nr 3 P-B

w sprawie wzorów sprawozdań rachunkowych za rok 1949 i załączników dla przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych.

I. Nawiązując do §§ 15 i 16 Działu D Zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 19.11. 1949 r. w sprawie zasad sporządzania zamknięć rachunkowych w r. 1949 Biuro Organizacji Rachunkowości, Centralna Komórka Akcji „P-B", przygotowała następujące, załączone do niniejszych wytycznych, projekty jednolitych wzorów sprawozdań rachunkowych za rok 1949:

a) 1. bilans zamknięcia do przekształcenia dla przedsiębiorstw przemysłowych,
   2. bilans zamknięcia do przekształcenia dla przedsiębiorstw handlowych,

b) 1. rachunek wyników dla przedsiębiorstw przemysłowych,
   2. rachunek wyników dla przedsiębiorstw handlowych,

c) 1. przekształcony bilans zamknięcia dla przedsiębiorstw przemysłowych,
   2. przekształcony bilans zamknięcia dla przedsiębiorstw handlowych,

d) 1. analityczny rachunek wyników dla przedsiębiorstw przemysłowych,
2. analityczny rachunek wyników dla przedsiębiorstw handlowych,

oraz załączników:

1. wykaz majątku stałego z uwzględnieniem odpisów amortyzacyjnych,
2. zestawienie robót kapitalnych w toku,
3. wykaz szczegółowy: „Wartości materialne i prawne",
4. zestawienie szczegółowe: „Środki płatnicze i papiery wartościowe",
5. a) wykaz szczegółowy: „Odbiorcy",
   b) „ „ „Dostawcy",
6. wykaz szczegółowy: „Inne należności i zobowiązania krótkoterminowe oraz długoterminowe",
7. a) zestawienie zbiorcze sald „Należności",
   b) „ „ „ „Zobowiązania";
8. 1. wykaz grupowy „Zapasy dla przedsiębiorstw przemysłowych",
   2. wykaz grupowy materiałów, towarów i niezrealizowanych marż towarowych dla przedsiębiorstw handlowych,
9. wykaz szczegółowy: „Pozostałe niewymienione aktywa i pasywa oraz rozliczenia międzyokresowe czynne i bierne",
10. wykaz szczegółowy: „Rezerwy kapitałowe",
11. sprawozdanie z gospodarki funduszami scentralizowanymi za r. 1949,
12. porównawcze zestawienie nakładów rodzajowych za r. 1949,
13. zestawienie zbiorcze niedoborów i nadwyżek na 31.12.1949,
14. koszt własny sprzedanych towarów handlowych (dla przedsiębiorstw handlowych).

II. „Bilans zamknięcia do przekształcenia" sporządza się na podstawie kont księgowości „Rachunek bilansu zamknięcia" — aktywa do przekształcenia" i „Rachunek bilansu zamknięcia" — pasywa do przekształcenia".

Załączony „Rachunek wyników" ma charakter układu minimalnego i może być zależnie od potrzeb i zwyczajów branży, uzupełniony albo rozszerzony; dotyczy to zwłaszcza pozycji I/1b „Nakłady operacyjne — poniesione koszty wytworzenia". Do pozycji „Obroty wewnętrzne" należy sporządzić szczegółowe zestawienie sum, które podlegają wyeliminowaniu z kosztów wytworzenia (inwestycje i kapitalne remonty wykonane sposobem gospodarczym, nakłady pozaoperacyjne, pozazakładowe itp.) oraz wartości remanentu wyrobów gotowych, półgotowych i robót w toku.

„Przekształcony bilans zamknięcia" winien być sporządzony statystycznie. Po wstępnym skontrolowaniu go i zatwierdzeniu przez głównego księgowego jednostki nadrzędnej (np. w formie umieszczenia klauzuli „Bilans wstępny zatwierdzono") nastąpić winno przeksięgowanie zapisów kont „Bilansu zamknięcia — aktywa oraz pasywa do przekształcenia" na konto „Przekształcony bilans zamknięcia".

„Analityczny rachunek wyników" musi być sporządzony na podstawie danych księgowych rachunku wyników i nie może w stosunku do niego wykazywać rozbieżności.

III. Wymienione w pkt. I. załączniki stanowią specyfikację wykazanych w bilansach i rachunkach wyników, pozycji, umożliwiając jednocześnie skontrolowanie dokonanego przekształcenia bilansów.

IV. Zgodnie z § 15 Działu D Zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 19.11.1949 r. sporządzić należy, oprócz podanych w niniejszych wytycznych wzorów „Sprawozdanie z działalności przedsiębiorstwa", ujmujące zagadnienia podane w § 15 cytowanego zarządzenia.

V. Wytyczne niniejsze zostały zatwierdzone przez Departament Finansowy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.

Załącznik Nr 1.

Załącznik „Wykaz majątku stałego z uwzględnieniem odpisów amortyzacyjnych" sporządzić należy w pozycjach grupowych. Podział winien być dokonany w obrębie grup majątku stałego wg stopy umorzeń (kol. 25).

W kol. 5 wykazać należy zwiększenie majątku stałego w wyniku przeprowadzonych remontów kapitalnych, jeśli były one księgowane jako zwiększenie majątku stałego. W kol. 6 wykazane być winny zwiększenia majątku stałego spowodowane np. nieodpłatnym przejęciem, ujawnieniem niezinwentaryzowanych składników majątku trwałego. W kol. 8 ująć należy wartość przedmiotów reaktywowanych, zgodnie z pkt. a § 4 Działu B Zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 19.11.1949. W kol. 11 figurować winna wartość przekazywanych nieodpłatnie składników majątku stałego.

W kol. kol. 18 — 22 wykazać należy, wykorzystując je w miarę potrzeby, wartości majątku trwałego uregulowane wg. układu planu kont, obowiązującego od 1.I.1950 r.

W kol. 23 winna być uwidoczniona wartość obiektów całkowicie umorzonych, objęta sumami wykazanymi w kol. 17. Suma kol. 23 i 24 równać się winna danym kolumny 17.

W kol. 28 wykazać należy wszelkie zmniejszenia umorzeń, np. kapitalne remonty księgowane bezpośrednio w ciężar gr. 07, z wyjątkiem storn i przeniesień.

Kol. 29 stanowi wynik dodania do sumy umorzeń na dzień 1.I.1949 r. (kol. 26) sumy przypisów za 1949 r. (kol. 27) i odjęcia zmniejszeń (kol. 28); suma wykazana w tej kolumnie winna się równać pozycji II/1 pasywów „Bilansu zamknięcia do przekształcenia".

Załącznik Nr. 1 można również sporządzić w formie 2-ch arkuszy, wykazując w pierwszym arkuszu pozycje 1 — 17 włącznie, na drugim zaś poz. 1 oraz 17 — 29.

Załącznik Nr 2.

„Zestawienie robót kapitalnych w toku", stanowiące uzupełnienie poz. I/5 a, b aktywów „Bilansu do przekształcenia" winno być sporządzone wg. tytułów inwestycyjnych, względnie robót (obiektów).

Pozycje 7 — 12 wykazują sposób i stan sfinansowania robót kapitalnych w toku i wskazują na przeksięgowania jakich dokonać należy w gr. 02 „Przekształconego bilansu zamknięcia".

Sumy kol. 11 i 12 mają wyłącznie charakter pozycji kontrolnych. Sfinansowanie remontów kapitalnych

wykazane być winno jedynie w sumach globalnych (rubryka „Razem").

Kol. 13 wskazuje na aktualny stan limitu.

Załącznik Nr 3.

W załączniku do pozycji bilansu „Wartości niematerialne i prawne" wykazać należy wartości, figurujące w gr. 05 „Bilansu zamknięcia do przekształcenia", a dotyczące inwestycji i kapitalnych remontów w obcych obiektach oraz patentów i licencji nabytych po przejęciu zakładów pod Zarząd Państwowy.

Załącznik Nr 4.

Załącznik ten stanowi zestawienie szczegółowe środków płatniczych i papierów wartościowych. W pozycjach I/1 i 2 załącznika wykazać należy salda poszczególnych kas i rachunków bankowych. Ponadto szczegółowemu ujęciu w załączniku podlegają weksle obce, weksle protestowane, akredytywy i papiery wartościowe. W przedsiębiorstwach handlu zagranicznego należy wykazać oddzielnie w punkcie I/7 „Sumy na wykup akceptów".

Załącznik Nr 5a.

W załączniku do pozycji „Odbiorcy" rozliczenia z odbiorcami podzielone są:

1) w przedsiębiorstwach przemysłowych:
   a) na rozliczenia w ramach C. Z. (wewnętrzno-branżowe),
   b) na inne,
2) w przedsiębiorstwach handlowych:
   a) na rozliczenia wewnętrzno-branżowe,
   b) na inne.

Wszystkie rozliczenia wewnętrzno-branżowe muszą być uzgodnione i wykazane być mogą jedynie w kolumnach „Pewne uzgodnione" oraz „Razem".

Inne rozliczenia ująć należy w grupy: „Pewne uzgodnione", „Pewne nieuzgodnione" oraz „Wątpliwe" (rubrykacja pozioma). W przedsiębiorstwach przemysłowych należy we właściwych kolumnach podzielić kolejno wyspecyfikowane salda na „Centrale Zbytu", „Inni odbiorcy sektora uspołecznionego" oraz „Pozostali odbiorcy". W przedsiębiorstwach handlowych „Inne rozliczenia" należy wykazać według grup odbiorców, przewidzianych branżowym planem kont na 1950 r. W kolumnie „Uwagi" podać należy przy odpowiednich pozycjach powód nieuzgodnienia, względnie zakwalifikowania do należności wątpliwych oraz rok powstania salda. Salda kredytowe należy wykazać po stronie prawej załącznika, względnie w odrębnym zestawieniu o identycznym układzie, podając w uwagach powód niezlikwidowania salda.

Załączniki Nr 5b i 6.

Załącznik Nr. 5b „Dostawcy" i Nr. 6 „Inne należności i zobowiązania krótkoterminowe oraz długoterminowe" wypełnić należy w sposób analogiczny do załącznika Nr 5a.

W załączniku, dotyczącym „Innych należności i zobowiązań krótko- oraz długoterminowych" rozliczenia ujęte być winny w dwuch grupach: 1) w ramach C Z. (wewnętrzno-branżowe) oraz 2) inne rozliczenia.

Załącznik Nr 7a i b.

W załącznikach tych, stanowiących zestawienie zbiorcze, ująć należy salda debetowe i kredytowe kont osobowych w układzie nowego JPK.

W przedsiębiorstwach handlowych należy wprowadzić ponadto dodatkowe kolumny dla pdgr. 158 i 159.

Załącznik Nr 8/1 i 8/2.

Zapasy winny być ujęte wg grup, względnie podgrup ustalonych w księgach 1949 r., lub indeksu branżowego w sposób umożliwiający analizę tych elementów środków normowanych. W przedsiębiorstwach przemysłowych w grupie towarów handlowych w odrębnej sumie wykazać należy zgłoszone do upłynnienia remanenty.

W kolumnach 5 — 12, względnie 5 — 16 dokonać należy kwalifikacji zapasów do odpowiednich grup i podgrup nowego JPK.

Załącznik Nr 9.

W załączniku do pozycji III—Inne aktywa oraz IV—Inne pasywa „Bilansu zamknięcia do przekształcenia" wykazać należy oddzielnie dla aktywów i pasywów sumy szczegółowe, składające się na te pozycje bilansu.

Załącznik Nr 10.

W załączniku „Rezerwy kapitałowe" figurować winien stan rezerw kapitałowych na dzień 1.I.1949 r. oraz wszystkie zwiększenia (gr. B załącznika) wyspecyfikowane wg rodzaju, dokonane w ciągu 1949 r. Od sumy otrzymanej z dodania do stanu początkowego rezerw zwiększeń odjąć należy sumę zmniejszeń wyspecyfikowanych w grupie C załącznika. Otrzymana w ten sposób wartość zgodna być winna z kwotą rezerw kapitałowych na dzień 31.12.49, wykazaną w pozycji I/2 „Bilansu zamknięcia do przekształcenia".

Załącznik Nr 11 i 12.

„Sprawozdanie z gospodarki funduszami scentralizowanymi za 1949 r." i „Zestawienie nakładów rodzajowych za 1949 r." wyjaśnień nie wymagają.

Załącznik Nr 13.

„Zestawienie zbiorcze niedoborów i nadwyżek zapasów na 31.12.49" dotyczy różnic ilościowych i wartościowych, stwierdzonych na podstawie przeprowadzonych prac inwentaryzacyjnych w związku z zamknięciem ksiąg na 31.12.49. Załącznik wypełniony być winien na podstawie zestawień zbiorczych do spisów inwentarzowych. Suma pozycji kol. „Różnice z przeszacowania" (kol. 7 i 8) musi być zgodna z odpowiednimi sumami, składającymi się na zwiększenia, względnie zmniejszenia rezerw kapitałowych, a wykazanymi w załączniku Nr 10. „Wartość bilansowa" (kol. 4) powstaje z odjęcia od „wartości księgowej" (kol. 3) sumy „niedoborów ilościowych" (kol. 5) i „ujemnych różnic z przeszacowania" (kol. 7), a dodania „nadwyżek ilościowych" (kol. 6) oraz „dodatnich różnic z przeszacowania" (kol. 8).

Załącznik Nr 14.

Przedsiębiorstwa, które ewidencjonowały w 1949 r. towary w cenach sprzedażnych, wykażą w poszczególnych pozycjach tego załącznika towary w cenie ewidencyjnej, pomniejszonej o niezrealizowane marże względnie rezerwy na rabaty.

Nie celowe jest natomiast załączanie do zamknięć rachunkowych spisu inwentarzowego majątku trwałego i zapasów.

Wzór a/1

BILANS ZAMKNIĘCIA DO PRZEKSZTAŁCENIA (dla przedsiębiorstw przemysłowych)

przedsiębiorstwa .... sporządzony na dzień 31 grudnia 1949 roku.

A K T Y W A	Sumy Szczegół.	Sumy Grupy	Sumy Razem
I. Majątek stały			
1. Place, grunty, tereny			
2. Budowle, budynki, zabudowania			
3. Maszyny, urządzenia techniczne i środki transportowe			
4. Różne ruchomości i inwentarz żywy			
5. Inne materialne składniki majątku stałego:			
a) inwestycje rozpoczęte			
b) kapitalne remonty rozpoczęte			
6. Wartości niematerialne i prawne			
7. Udziały w innych przedsiębiorstwach			
Ia. Środki odprowadzone			
1. Amortyzacja na inwestycje			
2. „ na kapitalne remonty			
3. Nadwyżki środków obrotowych			
4. Podatek dochodowy			
5. Środki odprowadzone z lat ubiegłych			
II. Majątek obrotowy			
1. Środki płatnicze:			
a) gotówka w kasach			
b) banki			
c) sumy pieniężne w drodze			
d) czeki			
e) weksle obce			
2. Papiery wartościowe			
3. Należności:			
a) odbiorcy			
b) dostawcy			
c) inne należności krótkoterminowe			
d) należności długoterminowe			
e) należności wątpliwe			
4. Zapasy:			
a) materiały i towary w drodze			
b) „ do wytwarzania			
c) „ techniczne, ruchu i inne			
d) opakowania			
e) przedmioty nietrwałe			
f) wyroby gotowe			
g) wyroby półgotowe, roboty w toku i odpadki wartościowe			
h) towary handlowe			
III. Inne aktywa			
1. Pozostałe niewymienione aktywa			
2. Rozliczenia międzyokresowe czynne			
IV. Straty			
1. Z poprzednich okresów rachunkowych			
2. Za okres bieżący			
Razem			
V. Sumy pozabilansowe			

P A S Y W A	Sumy Grupy	Sumy Razem
I. Kapitały własne		
1. Kapitał zakładowy (majątek przejęty przez ZP)		
2. Rezerwy kapitałowe		
Ia. Środki otrzymane		
1. Finansowanie inwestycji		
2. „ kapitalnych remontów		
3. Uzupełnienie środków obrotowych		
4. Środki otrzymane z lat ubiegłych		
II. Umorzenia i zużycia		
1. Umorzenie wartości majątku stałego		
2. Zużycie przedmiotów nietrwałych		
3. Zużycie opakowań wysyłkowych zwrotnych		
III. Zobowiązania		
1. Odbiorcy		
2. Dostawcy		
3. Dostawy niefakturowane		
4. Akcepty		
5. Inne zobowiązania krótkoterminowe		
6. Zobowiązania długoterminowe		
7. Zobowiązania wątpliwe		
IV. Inne pasywa		
1. Pozostałe niewymienione pasywa		
2. Rozliczenia międzyokresowe bierne		
V. Zyski		
1. Z poprzednich okresów rachunkowych		
2. Za okres bieżący		
Razem		
VI. Sumy pozabilansowe		

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

.............................., dnia .... 1950 r.

Wzór b/1

RACHUNEK WYNIKÓW (dla przedsiębiorstw przemysłowych)

Przedsiębiorstwa .... **sporządzony za okres od dnia 1 stycznia 1949 r. do dnia 31 grudnia 1949 roku.**

N a k ł a d y	S u m y
I. **Nakłady operacyjne:**	
1. Koszt własny wytworzenia sprzedanych wyrobów własnej produkcji	
a) remanent początkowy:	
wyrobów gotowych	
„ półgotowych, robót w toku oraz odpadków wartościow.	
b) poniesione koszty wytworzenia w układzie funkcjonalnym (ze specyfikacją przyjętą w danej branży)	
mniej	
c) obroty wewnętrzne	
d) remanent końcowy:	
wyrobów gotowych	
„ półgot., robót w toku oraz odpadków wartościowych	
2. Koszt własny sprzedanych tow. handl.	
3. Koszty sprzedaży	
II. **Nakłady finansowe**	
III. **Nakłady Akcji Socjalnej**	
IV. **Nakłady działalności pozazakładowej**	
V. **Inne nakłady i straty pozaoper. i nadzw.**	
VI. **Zysk netto**	

D o c h o d y	S u m y
I. **Dochody operacyjne:**	
1. Obroty netto:	
a) ze sprzedaży wyrobów gotowych i półgotowych	
b) za roboty odpłatne	
c) ze sprzedaży towarów handlowych	
d) z innych tytułów	
2. Inne dochody operacyjne	
II. **Dochody finansowe**	
III. **Dochody Akcji Socjalnej**	
IV. **Dochody działalności pozazakł.**	
V. **Inne dochody i zyski pozaoperacyjne i nadzwyczajne**	
VI. **Strata netto**	

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

.................................., dnia .... 1950 r.

Wzór c/2

PRZEKSZTAŁCONY BILANS ZAMKNIĘCIA (dla przedsiębiorstw handlowych)

Przedsiębiorstwa .... sporządzony na dzień 31 grudnia 1949 roku.

A K T Y W A	Sumy: Szczegół.	Sumy: Grupy	Sumy: Razem
I. Środki trwałe			
1. Środki trwałe zasadnicze			
2. „ „ pozazakładowe			
II. Roboty kapitalne			
1. Inwestycje rozpoczęte			
2. „ zakończone			
3. Kapitalne remonty rozpoczęte			
4. „ „ zakończone			
III. Zmniejszenia funduszu własnego			
IV. Środki obrotowe			
1. Środki finansowe:			
a) Gotówka w kasie			
b) Czeki obce			
c) Weksle obce			
d) Papiery wartościowe			
e) Banki			
f) Akredytywy			
g) Sumy pieniężne w drodze			
h) Sumy na wykup akceptów			
2. Należności:			
a) Odbiorcy			
b) Dostawcy			
c) Władze i Instytucje			
d) Rachunek Narzutów Administracyjnych			
e) Rachunek Różnic Cen			
f) Należności wewnętrzno-branżowe			
g) Pracownicy za zaliczki na płace i świadcz.			
h) „ za sumy do rozliczenia			
i) Inne należności			
j) Należności wątpliwe i sporne			
3. Materiały:			
a) Materiały w drodze			
b) „ na składzie			
c) Opakowania			
d) Części zapasowe i przedmioty nietrwałe			
e) Inwentarz żywy			
4. Towary:			
a) Towary w drodze			
b) „ na składzie w cenie zakupu			
c) „ „ „ hurtowej			
d) „ „ „ detalicznej			
e) „ w przerobie			
V. Rozliczenia międzyokresowe czynne			
1. Rozliczenia wydatków i nakładów prostych			
2. „ działalności pozazakładowej			
3. „ ryczałtów na koszty zagraniczne			
4. „ działalności handlowej			
VI. Strata za r. 1949			
Razem			
VII. Sumy pozabilansowe			

P A S Y W A	Sumy: Szczegół.	Sumy: Grupy	Sumy: Razem
I. Fundusze własne			
Ia. Umorzenia			
1. Umorzenie wartości środków trwałych zasadniczych			
2. Umorzenie wartości środków trwałych pozazakładowych			
II. Finansowanie robót kapitalnych			
1. Finansowanie inwestycji			
2. „ kapitalnych remontów			
III. Zwiększenia funduszu własnego			
IV. Kredyty, zobowiązania, marże, fundusze			
1. Kredyty bankowe (z wyszczególnieniem)			
2. Zobowiązania:			
a) Akcepty			
b) Odbiorcy			
c) Dostawcy			
c) Dostawy niefakturowane			
e) Władze skarbowe i samorządowe			
f) Instytucje ubezpieczeniowe			
g) Rachunek Narzutów Administracyjnych			
h) Rachunek Różnic Cen			
i) Zobowiązania wewnętrzno-branżowe			
j) Pracownicy za płace i świadczenia			
k) Niepodjęte płace w depozycie			
l) Pracownicy za sumy do rozliczenia			
m) Inne zobowiązania			
n) Zobowiązania sporne			
3. Niezrealizowane marże towarowe:			
a) Marża hurtowa			
b) „ detaliczna			
4. Fundusze:			
a) Fundusz budżetowy			
b) Fundusze centralnie administrowane			
V. Rozliczenia międzyokresowe bierne			
1. Rozliczenia wydatków i nakładów prostych			
2. „ dochodów z góry pobranych			
3. „ ryczałtów na koszty zagraniczne			
VI. Zysk za rok 1949			
Razem			
VII. Sumy pozabilansowe			

.... Główny Księgowy .... Dyrektor Administracyjno-Finansowy .... Dyrektor Naczelny

...., dnia .... 1950 r.

Przedsiębiorstwo ....

ANALITYCZNY RACHUNEK WYNIKÓW DLA
sporządzony za okres od dnia 1 stycz

JPK Grupa Podgrupa	Lp.	Treść	Planowano Poz.	Planowano Grupa	Wykonano Poz.	Wykonano Grupa	Różnice 4—6	Różnice 6—4	Stosunek wykonania do planu w %
1	2	3	4	5	6	7	8	6	10
		I. NAKŁADY OPERACYJNE							
		A. Koszty materiałowe							
400—405	1	Materiały do wytwarzania							
44 bez 442	2	„ na cele ogólne							
494	3	Opakowanie i tara wysyłkowa							
		B. Koszty osobowe							
410—5	4	Robocizna							
420—5	5	Pensje							
416—426	6	Świadczenia socjalne							
417—427	7	Ubezpieczenia społeczne							
418,428	8	Fundusz Akcji Socjalnej							
419,429	8a	Fundusz Nagród i Prac Zl.							
		C. Energia obca							
43	9	Energia obca							
		D. Inne koszty							
406	10	Obróbka obca							
442	11	Konserwacje i naprawy obce							
45	12	Podatki i opłaty publ.							
46	13	Różne koszty ogólne							
49 bez 494	14	Specjalne koszty							
		E. Koszty kalkulacyjne							
470—3	15	Amortyzacja maj. trwałego							
474—5	16	Koszty kalkulowane							
	17	Razem I							
		II. REMANENTY POCZĄTKOWE							
8	18	Wyrobów gotowych							
„	19	„ półgotowych							
„	20	Robót w toku							
„	21	Odpadków wartościowych							
	22	Razem II							
		III. KOSZT WŁASNY SPRZEDANYCH TOWARÓW HANDLOWYCH							
	23								
	24								
	25								
20		**IV. NAKŁADY I STRATY NADZWYCZAJNE**							
	26	Ofiary i subsydia							
	27	Straty w maj. stałym							
	28	„ „ obrotowym							
	29	Szkody wskutek wypadków żywiołowych							
	30	Kary, grzywny itp.							
	31	Koszt lat ubiegłych							
	32	Razem nakłady i straty nadzwyczajne							
22		**V. NAKŁADY OBIEKTÓW POZAZAKŁADOWYCH**							
	33	Domy mieszkalne							
	34	Ogrody i grunty przy zakładach							
	35	Straty gospodarstw rolnych wydzielonych							
	36	Inne obiekty pozazakładowe							
		Akcja Socjalna							
	37	Razem nakłady obiektów pozazakładowych							
	38								
24		**VI. NAKŁADY FINANSOWE**							
	39	Razem IV V VI							
	40	Zysk							
		Razem I II III IV V VI							

.... Główny Księgowy

...., dnia .... 1950 r.

Wzór d/1

PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁOWYCH (w tys. zł.)
nia 1949 r. do dnia 31 grudnia 1949.

J P K Klasa Grupa	Lp.	T r e ś ć	Planowano Poz.	Planowano Grupa	Wykonano Poz.	Wykonano Grupa	Różnice 4 — 6	Różnice 6 — 4	Stosunek wykonania do planu w %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		I. DOCHODY OPERACYJNE							
		A. Sprzedaż Centrali Zbytu po cenach rozlicz. fabrycznych							
9	1	Wyrobów							
"	2	Odpadków wartościowych							
"	3	Usług wydziałów pomocn.							
"	4								
	5	Razem A							
		B. Sprzedaż bezpośrednia zakładom podległych CZP							
"	6	Wyrobów							
"	7	Odpadków wartościowych							
"	8	Usług wydziałów pomocn.							
"	9								
	10	Razem B							
		C. Sprzedaż bezpośrednia obcym							
	11	Wyrobów							
"	12								
"	13								
"	14								
"	15	Razem C							
		D. Obroty wewnętrzne							
03	16	Inwestycje i kapitalne remonty wykonane sposobem gospodarczym							
0	17	Gotowe wyroby przeniesione na k. 0							
2	18	Koszty i nakł. na rzecz obiektów pozakład. i pozaoper.							
2	19	Wyroby użyte na rzecz obiektów pozazakład. i pozaoper.							
	20	Koszty przygotow. i uruchom. nowej produkcji							
	21								
	22	Razem D							
	23	E							
	24	Razem I							
		II. REMANENTY KOŃCOWE							
8		(Normatywy)							
"	25	Wyrobów gotowych							
"	26	„ półgotowych							
"	27	Robót w toku							
	28	Odpadków wartościowych							
	29	Razem II							
		III. SPRZEDAŻ TOWARÓW HANDL.							
21		**IV. DOCHODY NADZWYCZAJNE**							
	30	Dotacje i subwencje							
	31	Dochody z maj. trwałego							
	32	„ „ obrotowego							
	33	Odszkodowania za poniesione straty							
	34								
	35	Razem dochody nadzwyczajne							
23		**V. DOCHODY OBIEKTÓW POZAZAKŁADOWYCH**							
	36	Domy mieszkalne							
	37	Ogrody i grunty przy zakładach							
	38	Zyski netto w gospodarstwach rolnych wydziel.							
	39	Inne obiekty pozazakładowe							
	40	Dochody bezpośrednie Akcji Socjalnej							
	41	Dotacje z Funduszu ASCZP							
	42	Razem dochody obiektów pozazakładowych							
25		**VI. DOCHODY FINANSOWE**							
	43	Razem IV V VI							
	44	Strata							
		Razem I II III IV V VI							

....
Dyrektor Administracyjno-Finansowy Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

ANALITYCZNY RACHUNEK WYNIKÓW

sporządzony za okres od dnia 1 stycz-

JKP Grupa Podgrupa	L. p.	Wyszczególnienie nakładów	Planowano na r. 1949		Wykonano w r. 1949		Różnice		Stosunek wykonania do planu w %
			Poz.	Grupa	Poz.	Grupa	4—6	6—4	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		I. KOSZTY HANDLOWE							
		A. Koszty materiałowe							
400—405	1	Materiały do przerobu							
44 bez 42	2	„ na cele ogólne							
494	3	Opakowania wysyłkowe i tara							
		B. Koszty osobowe							
410—1	4	Robocizna (z dodatkami)							
420—1	5	Pensje (z dodatkami)							
	6	Świadczenia socjalne							
415, 425	7	Ubezpieczenia społeczne							
418, 426	8	Fundusz Akcji Socjalnej							
	8a	Fundusz Nagród i Prac Zleconych							
		C. Energia obca							
43	9	Prąd, gaz, woda, para	X						
		D. Inne koszty							
406	10	Obróbka obca							
442	11	Konserwacja i naprawy obce							
45	12	Podatki, daniny, opłaty publ.							
46	13	Różne koszty ogólne							
496	14	Prowizja od sprzedaży							
497	15	Podatek obrotowy scalony							
497	16	„ „ 1%							
		E. Koszty kalkulowane							
470—3	17	Amortyzacja majątku trwałego							
474—5	18	Koszty kalkulowane							
	19	Razem kl. 4	X						
		F. Koszty pozaoperacyjne							
20	20	Koszty i nakłady nadzwyczajne	X						
22	21	„ finansowe	X						
24	22	Nakłady obiektów pozazakł.	X						
	23	Razem kl. 2	X						
		G. Koszty zakupu towarów (kl. 3)	X						
		Ogółem koszty handl. (kl. 3 + 4)							
		II. REMANENTY POCZĄTKOWE							
Kl. 3	24	Sieć zbytu							
3	25	„ hurtowa							
3	26	„ detaliczna							
3	27	„ i składnica skupu							
3	28	C-le Zaopatrzenia							
3	29	C-le Handlu Wewnętrznego							
		III. ZAKUP TOWARÓW HANDL.							
3	30	Sieć zbytu							
3	31	„ hurtowa							
3	32	„ detaliczna							
3	33	„ skupu							
3	34	C-le Zaopatrzenia							
3	35	C-le Handlu Wewnętrznego							
		....							
3		**IV. ZYSK**							
		B I L A N S							

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

...., dnia .... 1950 r.

Wzór d/2

DLA PRZEDSIĘBIORSTW HANDLOWYCH (w tys. zł.)
nia 1949 r. do dnia 31 grudnia 1949 r.

JKP Grupa Podgrupa	L. p.	Wyszczególnienie dochodów	Planowano na r. 1949		Wykonano w r. 1949		Różnice		Stosunek wykonania do planu w %
			Poz.	Grupa	Poz.	Grupa	4—6	6—4	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		I. DOCHODY OPERACYJNE							
9		**A. Sprzedaż towarów handl.**							
	1	Sieć zbytu							
	2	„ hurtowa							
	3	„ detaliczna							
	4	„ skupu							
	5	C-le Zaopatrzenia							
	6	C-le Handlu Wewnętrznego							
	7	....							
	8	....							
	9	....							
	10	....							
9		**B. Wpływy z usług**							
	11	a) podstawowych							
	12	b) ubocznych							
	13	c)							
	14	d)							
		II. DOCHODY POZAOPERACYJNE							
21	15	Dochody nadzwyczajne							
23	16	„ obiektów pozazakł.							
25	17	„ finansowe							
	18	Ogółem dochody	X						
		III. OBROTY WEWNĘTRZNE (Kosztów)							
	19	Inwestycje i kapitalne remonty wykonane sposobem gospodarczym							
	20	Deputaty nieobjęte w sprzedaży towarów handlowych							
	21	Koszty uruchomienia nowych placówek handlowych							
		Razem obroty wewnętrzne							
		IV. REMANENTY KOŃCOWE							
	24	Sieć zbytu							
	25	„ hurtowa							
	26	„ detaliczna							
	27	„ i składnica skupu							
	28	C-le Zaopatrzenia							
	29	C-le Handlu Wewnętrznego							
	30	....							
		V. STRATA							
		BILANS							

....
Dyrektor Naczelny

Wzór b/2

RACHUNEK WYNIKÓW (dla przedsiębiorstw handlowych)

Przedsiębiorstwa .... sporządzony za okres od dnia 1 stycznia 1949 r. do dnia 31 grudnia 1949 roku.

Nakłady	Sumy			Dochody	Sumy		
I. **Nakłady operacyjne:**				I. **Dochody operacyjne**			
1. Koszt własny sprzedanych towarów handlow.:				1. Sprzedaż:			
a) w obrocie wewnętrznym				a) obrót netto ze sprzedaży wewnętrznej			
b) „ zewnętrznym				b) obrót netto ze sprzedaży zewnętrznej			
2. Koszty handlowe:				c) obrót netto z usług			
a) robocizna i świadczenia				d) obrót netto z innych tytułów			
b) pensje i świadczenia				2. Inne dochody			
c) energia obca				II. **Dochody finansowe**			
d) materiały zużyte na cele ogólne				III. **Dochody Akcji Socjalnej**			
e) podatki, daniny i opłaty publ.				IV. **Dochody działaln. pozazakładowej**			
f) różne koszty ogólne				V. **Dochody i zyski pozaoperacyjne i nadzwyczajne**			
g) amortyzacja				VI. **Strata netto**			
h) koszty specjalne sprzedaży							
II. **Nakłady finansowe**							
III. **Nakłady Akcji Socjalnej**							
IV. **Nakłady działalności pozazakładowej**							
V. **Nakłady i straty pozaoperacyne i nadzwyczajne**							
VI. **Zysk netto**							

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

............, dnia .... 1950 r.

Wzór c/1

PRZEKSZTAŁCONY BILANS ZAMKNIĘCIA (dla przedsiębiorstw przemysłowych)

przedsiębiorstwa .... sporządzony na dzień 31 grudnia 1949 roku.

A K T Y W A	Sumy: Szczegół.	Sumy: Grupy	Sumy: Razem
I. **Środki trwałe**			
1. Środki trwałe zasadnicze			
2. „ „ pozazakładowe			
II. **Roboty kapitalne**			
1. Inwestycje rozpoczęte			
2. „ zakończone			
3. Kapitalne remonty rozpoczęte			
4. „ „ zakończone			
III. **Zmniejszenia funduszu własnego**			
IV. **Środki obrotowe**			
1. Środki finansowe:			
a) Gotówka w kasie			
b) Czeki obce			
c) Weksle obce			
d) Papiery wartościowe			
e) Banki			
f) Sumy pieniężne w drodze			
2. Należności:			
a) Odbiorcy			
b) Dostawcy			
c) Należności z tyt. publiczno-prawnych			
d) „ wewnętrzno-branżowe			
e) Pracownicy za zaliczki na płace i świadcz			
f) „ za sumy do rozliczenia			
g) Inne należności			
h) Należności sporne i wątpliwe			
3. Materiały i towary:			
a) Materiały i towary w drodze			
b) „ podstawowe			
c) „ pomocnicze i paliwo			
d) Opakowania			
e) Części zapasowe maszyn i urządzeń			
f) Przedmioty nietrwałe			
g) Towary			
h) Materiały i towary w przerobie obcym			
i) Inwentarz żywy			
4. Wyroby i roboty w toku:			
a) Wyroby gotowe			
b) Półfabrykaty typowe			
c) Wyroby półgotowe			
d) Produkcja w toku			
e) Roboty i usługi odpłatne			
f) Odpadki			
V. **Rozliczenia międzyokresowe czynne**			
1. Rozliczenia wydatków i nakładów prostych			
2. „ nakładów wtórnych			
VI. **Strata za r. 1949**			
Razem			
VII. **Sumy pozabilansowe**			

P A S Y W A	Sumy: Szczegół.	Sumy: Grupy	Sumy: Razem
I. **Fundusze własne**			
Ia. **Umorzenia**			
1. Umorzenie wartości środków trwałych zasadniczych			
2. Umorzenie wartości środków trwałych pozazakładowych			
II. **Finansowanie robót kapitalnych**			
1. Finansowanie inwestycji			
2. „ kapitalnych remontów			
III. **Zwiększenia funduszu własnego**			
IV. **Kredyty, zobowiązania, sprostowania, fundusze**			
1. Kredyty bankowe (z wyszczególnieniem)			
2. Zobowiązania:			
a) Odbiorcy			
b) Dostawcy			
c) Dostawy niefakturowane			
d) Władze skarbowe			
e) „ samorządowe			
f) Instytucje ubezpieczeń społecznych			
g) PZUW			
h) Inne zobowiązania z tyt. publiczno-prawn.			
i) Zobowiązania wewnętrzno-branżowe			
j) Pracownicy za płace i świadczenia			
k) Niepodjęte płace w depozycie			
l) Pracownicy za sumy do rozliczenia			
ł) Inne zobowiązania			
m) Zobowiązania sporne			
3. Sprostowania:			
a) Zużycie opakowań wysyłkowych zwrotnych			
b) „ przedmiotów nietrwałych			
4. Fundusze:			
a) Fundusz budżetowy			
b) Fundusze administrowane przez CZ			
V. **Rozliczenia międzyokresowe bierne**			
1. Rozliczenia wydatków i nakładów prostych			
2. „ dochodów z góry pobranych			
VI. **Zysk za rok 1949**			
Razem			
VII. **Sumy pozabilansowe**			

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

.... , dnia .... 1950 r.

Wzór Nr 2

BILANS ZAMKNIĘCIA DO PRZEKSZTAŁCENIA (dla przedsiębiorstw handlowych)

przedsiębiorstwa .... sporządzony na dzień 31 grudnia 1949 roku.

A K T Y W A	Sumy: Szczegół.	Sumy: Grupy	Sumy: Razem
I. Majątek stały			
1. Place, grunty, tereny			
2. Budowle, budynki, zabudowania			
3. Maszyny, urządzenia techniczne i środki transportowe			
4. Różne ruchomości i inwentarz żywy			
5. Inne materialne składniki majątku stałego:			
a) inwestycje rozpoczęte			
b) kapitalne remonty rozpoczęte			
6. Wartości niematerialne i prawne			
7. Udziały w innych przedsiębiorstwach			
Ia. Środki odprowadzone			
1. Amortyzacja na inwestycje			
2. „ na kapitalne remonty			
3. Nadwyżki środków obrotowych			
4. Podatek dochodowy			
5. Środki odprowadzone z lat ubiegłych			
II. Majątek obrotowy			
1. Środki płatnicze:			
a) gotówka w kasach			
b) banki			
c) sumy pieniężne w drodze			
d) czeki			
e) weksle obce			
f) weksle protestowane			
g) akredytywy			
h) sumy na wykup akceptów			
2. Papiery wartościowe			
3. Należności:			
a) odbiorcy			
b) dostawcy			
c) inne należności krótkoterminowe			
d) należności długoterminowe			
e) należności wątpliwe			
4. Materiały:			
a) materiały w drodze			
b) materiały			
c) opakowania			
d) przedmioty nietrwałe			
5. Towary:			
a) towary w drodze			
b) towary na składzie w cenie zakupu			
c) towary na składzie w cenie hurtow.			
d) towary na składzie w cenie detal.			
III. Inne aktywa			
1. Pozostałe niewymienione aktywa			
2. Rozliczenia międzyokresowe czynne			
IV. Straty			
1. Z poprzednich okresów rachunkowych			
2. Za okres bieżący			
Razem			
V. Sumy pozabilansowe			

P A S Y W A	Sumy: Grupy	Sumy: Razem
I. Kapitały własne		
1. Kapitał zakładowy (majątek przejęty przez ZP)		
2. Rezerwy kapitałowe		
Ia. Środki otrzymane		
1. Finansowanie inwestycji		
2. „ kapitalnych remontów		
3. Uzupełnienie środków obrotowych		
4. Środki otrzymane z lat ubiegłych		
II. Umorzenia wartości majątku stałego		
III. Zobowiązania		
1. Odbiorcy		
2. Dostawcy		
3. Dostawy niefakturowane		
4. Akcepty		
5. Inne zobowiązania krótkoterminowe		
6. Zobowiązania długoterminowe		
7. Zobowiązania wątpliwe i sporne		
IV. Niezrealizowane marże towarowe		
1. Marża hurtowa		
2. „ detaliczna		
V. Inne pasywa		
1. Pozostałe niewymienione pasywa		
2. Rozliczenia międzyokresowe bierne		
VI. Zyski		
1. Z poprzednich okresów rachunkowych		
2. Za okres bieżący		
Razem		
VII. Sumy pozabilansowe		

.... Główny Księgowy .... Dyrektor Administracyjno-Finansowy .... Dyrektor Naczelny

........................, dnia .... 1950 r.

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr. 1 do bilansu na dzień 31.12.1949 r. do poz. Aktywa I/1 – 4, Pasywa II/1.

Arkusz Nr .....

WYKAZ MAJĄTKU STAŁEGO
z uwzględnieniem odpisów amortyzacyjnych

L. p.	Nazwa	Stan na 1.1.1949	Zwiększenia w r. 1949						Zmniejszenia w r. 1949						
			Inwestycje	Kapitalne remonty *)	Inne	Łącznie 4 + 5 + 6	Przedmioty reaktywowane	Razem 7 + 8	Likwidacja	Inne	Łącznie 10 + 11	Przeniesione do klasy 3: opakowania	Przeniesione do klasy 3: przedmioty nietrwałe	Przeniesione do klasy 3: Inne	Razem 12 + 13 + 14 + 15
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	....														
	....														
	Razem grupa 00 . . .														
	....														
	....														
	Razem grupa 01 . . .														
	....														
	....														
	Razem grupa 02 . . .														
	....														
	....														
	Razem grupa 04 . . .														
	Ogółem . .														

*) księgowane jako zwiększenie majątku trwałego.

ciąg dalszy

Stan na 31.XII.1949: Razem 3 + 9 – 16	Do przekształcenia w układzie JPK na r. 1950: 000	001				Wartość obiektów całkowicie umorzonych	Wartość obiektów księgowo niezamortyzowanych	Stopa umorzeń	Stan na 1.1.1949	Amortyzacja: Przypis brutto za 1949	Amortyzacja: Zmniejszenia (Dt gr. 07)	Amortyzacja: Stan na 31.12.1949 26 + 27 – 28
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29

....
Główny Księgowy

.............................., dnia .... 1950 r.

....
Dyrektor Administracyjno-Finansowy

Środki efektywnie odprowadzone na inwestycje i kapitalne remonty za r. 1949

....
Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo..............................

Załącznik Nr 2 do bilansu na dzień 31.12.1949 — Arkusz Nr ....

ZESTAWIENIE ROBÓT KAPITALNYCH W TOKU

L. p.	Nr wg planu inwestycyjnego	Tytuł roboty kapitalnej (tytuł inwestycyjny, rodzaj obiektu lub rodzaj remontu kapitalnego)	Nakłady: od 31.12 1948	Nakłady: w roku 1949	Nakłady: Razem 4+5	Finansowanie ze środków przeznaczonych na inwestycje: limitowanych bezzwrotnych	Finansowanie ze środków przeznaczonych na inwestycje: limitowanych zwrotnych	Finansowanie ze środków przeznaczonych na inwestycje: nielimitowanych	Finansowanie ze środków przeznaczonych na inwestycje: Razem 7+8+9	Nakłady do sfinansowania: zobowiązania inwestycyjne	Nakłady do sfinansowania: środki obrot. do refundacji	Limit do wykorzystania*)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
A		**Inwestycje rozpoczęte**										
1		....										
2		....										
3		....										
		Razem inwestycje rozpoczęte										
B		**Kapitalne remonty rozpoczęte**										
1		....										
2		....										
3		....										
		Razem kapitalne remonty rozpoczęte										
		Razem kapitalne roboty A+B										

*) Przy kapitalnych remontach przez poz. „Limit do wykorzystania" rozumieć należy środki do wykorzystania w banku

Główny Księgowy — Dyrektor Administracyjno-Finansowy — Dyrektor Naczelny

.............................., dnia........................1950 r.

Przedsiębiorstwo: ....

Załącznik Nr 3 do bilansu na dzień 31.12.1949 do poz. Aktywu I,6 — Arkusz Nr ....

WYKAZ SZCZEGÓŁOWY
„Wartości niematerialne i prawne"

L. p.	TREŚĆ	Suma: szczegółowa	Suma: ogółem	Symbol konta wg nowego JPK	Uwagi

Główny Księgowy — Dyrektor Administracyjno-Finansowy — Dyrektor Naczelny

.............................., dnia................1950 r.

Przedsiębiorstwo: ....

Załącznik Nr 4 do bilansu na dzień 31.12.1949 do poz. Aktywu I,6 — Arkusz Nr ....

ZESTAWIENIE SZCZEGÓŁOWE
„Środki płatnicze" i „Papiery wartościowe"

L. p.	TREŚĆ	Suma: szczegółowa	Suma: ogółem	Symbol konta wg nowego JPK	Uwagi
	I. Środki płatnicze				
1	Gotówka w kasach				
	....				
2	Banki				
	....				
3	Sumy pieniężne w drodze				
4	Czeki				
5	Weksle obce protestowane				
6	Akredetywy				
	Razem „Środki płatnicze"				
	II. Papiery wartościowe				
	....				

Zgodność poz. Nr 1 z protokółami kasowymi i poz. Nr 2 z wyciągami bankowymi stwierdzamy

Główny Księgowy — Dyrektor Administracyjno-Finansowy — Dyrektor Naczelny

.............................., dnia................1950 r.

Przedsiębiorstwo ....

WYKAZ SZCZEGÓŁOWY „ODBIORCY"

Załącznik Nr 5a
do bilansu na dzień 31.12.1949
do poz. Aktywa II/5a i Pasywa III/1

Arkusz
Nr ....

Lp.	Treść	Należności: Pewne uzgodnione	Należności: Pewne nieuzgodnione	Należności: Razem	Należności wątpliwe	Uwagi	Lp.	Treść	Zobowiązania: Pewne uzgodnione	Zobowiązania: Pewne nieuzgodnione	Zobowiązania: Razem	Zobowiązania wątpliwe	Uwagi
	I Rozliczenia w ramach CZ (wewnętrzno-branżowe)												
1	....												
2	....												
3	....												
4	....												
	Razem I												
	II Inne rozliczenia												
A	Centrale zbytu:												
1	....												
2	....												
3	....												
	Razem A												
B	Inni odbiorcy sektora uspołecznionego:												
1	....												
2	....												
3	....												
4	....												
	Razem B												
C	Pozostali odbiorcy												
1	....												
2	....												
3	....												
4	....												
	Razem C												
	Razem II												
	Ogółem odbiorcy I i II												

Zgodność wykazanych sald w kolumnach „Należności pewne uzgodnione" i „Zobowiązania pewne uzgodnione" z posiadanymi potwierdzeniami sald kontrahentów stwierdzamy.

.............................., dnia .... 1950 r.

....
Główny Księgowy

....
Dyrektor Naczelny

....
Dyrektor Administracyjno-Finansowy

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 6 do bilansu na dzień 31.12.1949 do poz. Aktywa II/3 c, d, e i Pasywa III/5, 6, 7

Arkusz Nr ....

WYKAZ SZCZEGÓŁOWY

„Inne należności i zobowiązania krótkoterminowe oraz długoterminowe"

Lp.	Treść	Należności: Pewne uzgodnione	Należności: Pewne nieuzgodnione	Należności: Razem	Należności wątpliwe	Uwagi	Lp.	Treść	Zobowiązania: Pewne uzgodnione	Zobowiązania: Pewne nieuzgodnione	Zobowiązania: Razem	Zobowiązania wątpliwe	Uwagi
	I Rozliczenia wewnętrzno-branżowe												
1	....												
2	....												
	Razem I												
	II Inne rozliczenia												
1	....												
2	....												
3	....												
4	....												
	Razem II												
	Ogółem (I i II)												

Zgodność wykazanych sald w kolumnach „Należności pewne uzgodnione" i „Zobowiązania pewne uzgodnione" z posiadanymi potwierdzeniami sald kontrahentów stwierdzamy.

.............................., dnia .... 1950 r.

Główny Księgowy — Dyrektor Administracyjno-Finansowy — Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr. 5b do bilansu na dzień 31.12.1949 do pozycji Aktywa II/3-b i Pasywa III/2

Arkusz Nr ....

WYKAZ SZCZEGÓŁOWY „DOSTAWCY"

Lp.	Treść	Należności: Pewne uzgodnione	Należności: Pewne nieuzgodnione	Należności: Razem	Należności wątpliwe	Uwagi	Lp.	Treść	Zobowiązania: Pewne uzgodnione	Zobowiązania: Pewne nieuzgodnione	Zobowiązania: Razem	Zobowiązania wątpliwe	Uwagi
								I. Rozliczenia w ramach C.Z. (wewnętrzno-branżowe)					
							1	....					
							2	....					
								Razem I					
								II. Inne rozliczenia					
								A. Centrale zaopatrzenia:					
							1	....					
							2	....					
								Razem A					
								B. Inni dostawcy z sektora uspołecznionego:					
							1	....					
							2	....					
								Razem B					
								C. Pozostali dostawcy:					
							1	....					
								Razem C					
								Razem II					
								Ogółem dostawcy I — II					

Zgodność wykazanych sald w kolumnach „Należności pewne uzgodnione" i „Zobowiązania pewne uzgodnione", z posiadanymi potwierdzeniami sald kontrahentów stwierdzamy.

.............................., dnia .... 1950 r.

Główny Księgowy — Dyrektor Administracyjno-Finansowy — Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 7a
do bilansu na dzień
31. 12. 1949

Arkusz
Nr ....

ZESTAWIENIE ZBIORCZE SALD „NALEŻNOŚCI"

Poz. bilansu przekształconego / Poz. wg bilansu do przekształcenia	Razem	gr. 13	gr. 14	pgr. 150	pgr. 151	pgr. 152	pgr. 153	pgr. 154	gr. 16	pgr. 171	pgr. 173	pgr. 174	pgr. 175/6
Odbiorcy													
Dostawcy													
Inne należności krótkoterminowe													
Należności długoterminowe													
Należności wątpliwe													
R a z e m													

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

...., dnia .... 1950 r.

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 7b
do bilansu na dzień
31. 12. 1949

Arkusz
Nr ....

ZESTAWIENIE ZBIORCZE SALD „ZOBOWIĄZANIA"

Poz. bilansu przekształconego / Poz. wg bilansu do przekształcenia	Razem	gr. 13	gr. 14	pgr. 149	pgr. 150	pgr. 151	pgr. 152	pgr. 153	pgr 154	gr. 16	pgr. 170	pgr. 172	pgr. 173	pgr. 174	pgr. 176
Odbiorcy															
Dostawcy															
Dostawy niefakturowane															
Inne zobowiązania krótkoterminowe															
Zobowiązania długoterminowe															
Zobowiązania wątpliwe															
R a z e m															

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

...., dnia .... 1950 r.

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 8/1
do bilansu na
dzień 31. 2.1949
do poz. Aktywa II/4

Arkusz
Nr ....

WYKAZ GRUPOWY „ZAPASY“
dla przedsiębiorstw przemysłowych

L. p.	Konta szczegółowe księgowości głównej (finans.) kl. 3 i 8 starego J P K	T r e ś ć (nazwa grupy zapasów)	Sumy wg starego J P K	Sumy wg układu nowego JPK																Uwagi
				gr. 31	gr 32	gr. 33	gr. 34	gr. 35	gr. 36	gr. 37	gr. 38	800/810	801/811	802/812	803/813	82	83			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

.... dnia .... 1950 r.

Główny Księgowy .... Dyrektor Administracyjno-Finansowy .... Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 8/2
do bilansu na dzień
31.12.1949 do poz.
Aktywa II/4

Wykaz grupowy materiałów, towarów i niezrealizowanych marż towarowych
dla przedsiębiorstw handlowych

L. p.	Konta szczegółowe księgowości głównej (finans.) kl. 3 starego JPK	T r e ś ć (nazwa grupy zapasów)	Sumy wg starego JPK	Sumy wg układu nowego JPK												Uwagi
				300	301/302	303	304/305	308	319	32	33	34	35	36	38	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

.... dnia .... 1950 r.

Główny Księgowy .... Dyrektor Administracyjno-Finansowy .... Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 9
do bilansu na dzień
31. 12 1949 r.
poz. Aktywa III, 1,2
poz. Pasywa IV, 1,2

Arkusz
Nr ....

WYKAZ SZCZEGÓŁOWY
„Pozostałe niewymienione aktywa i pasywa“ oraz „Rozliczenia międzyokresowe czynne i bierne“

L. p.	T r e ś ć (szczegółowo wyspecyfikować)	S u m a		Symbol konta wg nowego J P K	U w a g i
		szczegółowa	ogółem		
	Pozostałe niewymienione aktywa/pasywa				
	....	....			
	....	....	....		
	....	....			
	....	....			
	....	....	....		
	R a z e m I		....		
	Rozliczenia międzyokresowe czynne/bierne				
	....	....			
	....	....			
	....	....			
	....	....			
	....	....	....		
	R a z e m II		....		
	Razem inne aktywa/pasywa I+II		....		

.... , dnia .... 1950 r.

Główny Księgowy .... Dyrektor Administracyjno-Finansowy .... Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 10
do bilansu na
dzień 31.12.1949
poz. Pasywa I/2

Arkusz
Nr ....

WYKAZ SZCZEGÓŁOWY
„Rezerwy kapitałowe"

L. p.	T r e ś ć	S u m a			U w a g i
		szczegółowa	grupowa	razem	
	A. Stan na dzień 1. 1. 1949			....	
	B. Zwiększenia w roku 1949				
1	....	....			
2	....	....			
3	....	....	....		
4	....	....			
5	....	....	....		
	R a z e m A+B			....	
	C. Zmniejszenia w roku 1949				
1	....	....			
2	....	....			
3	....	....	....		
4	....	....			
5	....	....	....	....	
	Stan na dzień 31.12 1949 (A+B—C)			....	

.............................., dnia .... 1950 r.

.... Główny Księgowy .... Dyrektor Administracyjno-Finansowy .... Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 11
do bilansu na
dzień 31.12.1949

Arkusz
Nr ....

S P R A W O Z D A N I E
z gospodarki funduszami scentralizowanymi za rok 1949.

	P l a n	W y k o n a n i e
A. Fundusz Akcji Socjalnej		
1. Rozliczenie z narzutu:		
a) 5% narzut do płac	....	....
b) sumy odprowadzone	....	....
S a l d o (nadwyżka do odprowadzenia)	....	....
2. Działalność Akcji Socjalnej:		
a) Dotacje z budżetu A S	....	....
b) Dochody bezpośrednie	....	....
R a z e m	....	....
c) Nakłady na A S	....	....
S a l d o	....	....
B. Fundusz Nagród i Prac Zleconych		
1. Rozliczenie narzutu:		
a) 2% narzut do płac	....	....
b) sumy odprowadzone	....	....
S a l d o	....	....
2. Wykonanie budżetu:		
a) Dotacje z budżetu F N i P Z	....	....
b) Wydatki z F N i P Z	....	....
S a l d o	....	....

.... dnia .... 1950 r.

.... Główny Księgowy .... Dyrektor Administracyjno-Finansowy .... Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo ....

Załącznik Nr 12 do R-ku Wyników

Arkusz Nr ......

ZESTAWIENIE
nakładów rodzajowych za rok 1949

JPK	Rodzaj nakładów	Nakłady planowane	Nakłady poniesione	Różnica 3—4	Różnica 4—3	Stosunek nakładów poniesionych do planowanych w %	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8
40	**Materiały do wytwarzania**						
400/405	Materiały do przerobu						
406	Obróbka obca						
	Razem 40						
41	**Robocizna i świadczenia dla robotników**						
410/415	Robocizna (z dodatkami)						
416	Świadczenia socjalne						
417	Ubezpieczenia społeczne						
418	Fundusz Akcji Socjalnej						
419	Fundusz Nagr. i Prac Zlec.						
	Razem 41						
42	**Pensje i świadczenia dla pracown. umysł.**						
420/425	Pensje (z dodatkami)						
426	Świadczenia socjalne						
427	Ubezpieczenia społeczne						
428	Fundusz Akcji Socjalnej						
429	Fundusz Nagr. i Prac Zlec.						
	Razem 42						
43	**Energia obca**						
430	Prąd						
431	Gaz						
432	Woda						
433	Para						
	Razem 43						
44	**Materiały zużyte na cele ogólne**						
440	Paliwo						
441	Mat. na konserwacje i naprawy						
442	Konserwacje i naprawy obce						
443	Narzędzia i przyrządy						
447	Materiały pędne do środków transportow						
448	Materiały biurowe, rysunkowe, druki, czasopisma						
449	Zakup sprzętu						
	Razem 44						
45	**Podatki, daniny, opłaty publiczne**						
46	**Koszty ogólne**						
460	Czynsze i dzierżawy						
461	Ubezpieczenia rzeczowe						
462	Podróże i przejazdy						
463	Opłaty pocztowe, telefon., manipulacyjne						
464	Propaganda, reklama i wydawn. własne						
465	Porady, procesy, ekspertyzy						
466	Koszty transportu do innych grup niezal.						
467	Prowizje i koszty bankowe						
468	Opłaty na rzecz organiz. gosp.						
	Razem 46						
47	**Odpisy i koszty kalkulowane**						
470 472	Umorzenie wartości maj. trwałego						
475	Umorzenie wartości niemateriał. i prawn.						
476	Koszty kalkulowane						
	Razem 47						
49	**Koszty specjalne**						
494	Opakowania wysyłkowe						
495	Przewozy wysyłkowe						
496	Prowizje od sprzedaży						
497	Podatek obrotowy						
	Razem 49						
	Razem klasa 4						
2	**Nakłady i koszty pozaoperacyjne**						
20	Nakł. i straty pozaop. i nadzwycz.						
22	Nakłady obiektów pozazakładowych						
24	Nakłady finansowe						
	Razem klasa 2						

.................................., dnia .... 1950 r.

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

Przedsiębiorstwo..

Załącznik Nr 13
do R-ku wyników

Arkusz

Nr........

ZESTAWIENIE ZBIORCZE
niedoborów i nadwyżek zapasów na 31.12.1949 r.

L. p.	Nazwa grupy	Stan księgowy w dn. 31.12.1949	Stan faktyczny na dzień 31.12.1949	Różnice z nadwyżek i niedoborów ilościowych		Różnice z przeszacowania		Uwagi
		wartość księgowa	wartość bilansowa	Niedobór	Nadwyżka	Ujemne	Dodatnie	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

...., dnia .... 1950 r.

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

Załącznik Nr 14

KOSZT WŁASNY SPRZEDANYCH TOWARÓW HANDLOWYCH

Poz.	T r e ś ć	S u m y		
I	Remanent towarów na dzień 31 grudnia 1949 r.			
II	Zakup towarów w 1949 r.			
III	Razem (I — II)			
IV	Remanent końcowy (spis inwentarza) na 31.12.49			
V	Różnice między wartością inwentarzową a książkową (dodatnie):			
	1) manka i ubytki			
	2) różnice z przeszacowania			
VI	Razem (IV — V)			
VII	Różnice między wartością inwentarzową a książkową (ujemne):			
	1) superaty			
	2) różnice z przeszacowania			
VIII	Razem (VI — VII)			
	Koszt własny sprzedanych towarów			

...., dnia .... 1950 r.

.... Główny Księgowy

.... Dyrektor Administracyjno-Finansowy

.... Dyrektor Naczelny

Wytyczne Nr 4/P-B

w sprawie klasyfikacji i ewidencji przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu oparte na:

a) Zarządzeniu Przewodniczącego PKPG z dnia 19.11.1949 r.
b) Instrukcji 16/F Departamentu Finansowego PKPG z dnia 16.12.49 r.
c) Zarządzeniu Przewodniczącego PKPG z dnia 27.1.1950 r.

I. Pojęcie przedmiotów nietrwałych.

1. Wszelkie ruchomości fabryczne, biurowe i administracyjno - gospodarcze, które z uwagi na swą niską wartość lub czas użytkowania nie są zaliczane — w myśl obowiązujących przepisów — do składników majątku stałego — należy traktować jako przedmioty n i e t r w a ł e. Ilości i wartości tych przedmiotów podlegają ewidencjonowaniu na kontach klasy 3-ej.
2. O zaliczeniu wartości majątkowych do przedmiotów nietrwałych decydują następujące kryteria:
   a) cena jednostkowa przedmiotu, nie przekraczająca kwoty zł 30.000, bez względu na okres użytkowania, liczony od chwili rozpoczęcia eksploatacji,
   b) okres użytkowania poniżej 1 roku liczony od chwili rozpoczęcia eksploatacji bez względu na cenę jednostkową przedmiotu.
3. **Przez ceny jednostkowe rozumie się obowiązujące w dniu 1-ym stycznia 1950 r. ceny przedmiotów nowych,** identycznych z posiadanymi przez przedsiębiorstwo, względnie z braku takich na rynku, przedmiotów podobnych (np. tego samego typu, jakości, o podobnych danych technicznych itp.).

II. Klasyfikacja przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu na dzień 31 grudnia 1949 r.

4. Klasyfikację przeprowadza się na podstawie sporządzonych i sprawdzonych spisów inwentaryzacyjnych. Spisami tymi objęte są przedmioty nietrwałe, które:
   a) były ewidencjonowane ilościowo - wartościowo w obrębie grup 01 i 02,
   b) były ewidencjonowane ilościowo - wartościowo na kontach klasy 3-ej,
   c) były spisywane bezpośrednio w ciężar kosztów w chwili wydania ich do użytkowania (klasa 4) i ewidencjonowane ilościowo, a w dniu 31 grudnia 1949 r. znajdowały się jeszcze w użytkowaniu,
   d) zostały ujawnione przy inwentaryzacji.

   Przedmioty te winny być zgrupowane:
   a) w podgrupie 350 wzgl. na koncie 3050, jeśli stanowią zapas magazynowy,
   b) w podgrupie 351 wzgl. na koncie 3051, jeśli są użytkowane.
5. Technika klasyfikacji polega na:
   a) sprawdzeniu spisów inwentaryzacyjnych, dotyczących majątku trwałego, zapasów magazynowych (klasa 3), przedmiotów ewidencjonowanych dotychczas jedynie ilościowo i nowoujawnionych,
   b) przeprowadzaniu podziału na obiekty majątku trwałego i przedmioty nietrwałe,
   c) ewentualnej wycenie przedmiotów nietrwałych.

   ad a) Ze spisów inwentaryzacyjnych, stanowiących podstawę analizy, eliminuje się te pozycje, które dotyczą przedmiotów wydanych do użytkowania, a wg założeń nowego JPK uznanych za materiały pomocnicze,

   ad b) Na podstawie sprawdzonych spisów wydziela się w pierwszym rzędzie: obiekty, które bezspornie są składnikami majątku trwałego (np. maszyny wytwórcze, samochody itp.), przedmioty, które bezspornie są nietrwałymi (np. narzędzia ręczne, sprawdziany itp.).

Po przeprowadzeniu powyższej segregacji pozostanie w spisach pewna ilość obiektów, które trudno bez dokładniejszej analizy zakwalifikować do jednej z wymienionych grup.

Klasyfikację tych pozycji inwentarzowych przeprowadza się w oparciu o aktualnie obowiązujące (od 1.I.1950 r.) ceny takich samych lub podobnych **nowych przedmiotów.** Dla każdego z nich ustala się cenę aktualną i na jej podstawie oraz w porównaniu z przewidywanym okresem użytkowania jedne z obiektów zalicza się do środków trwałych, natomiast drugie d oprzedmiotów nietrwałych. Należy przy tym pamiętać, by przedmioty jednorodne ująć w tej samej grupie.

Przykładowo: po dokonaniu pierwszej segregacji pozostała w spisie inwentarzowym grupa obiektów, dla których przedsiębiorstwo na podstawie katalogów central handlowych ustaliło ich aktualne ceny, np.

poz. inw.	obiekt	Cena aktualna	Przewidywany okres użytkowania
31.	X	33.000	ponad 1 rok
72.	Y	28.000	—
73.	Z	31.500	poniżej 1 roku
94.	W	29.000	—

Na podstawie tych cen przedsiębiorstwo zalicza pozycję nr 31 do środków trwałych, natomiast pozycję nr 72, 73 i 94 do przedmiotów nietrwałych.

Stosując powyższą metodę należy zwracać uwagę, by przedmioty tego samego typu były jednakowo klasyfikowane, zn., że przy 2-ch różnych cenach pochodzących z różnych źródeł, wybrać trzeba jedną z nich i nią konsekwentnie posługiwać się (np. maszyny do pisania wg długości wałka bez względu na markę fabryczną).

Ponieważ powyższa metoda klasyfikacji stosowana jest w oderwaniu od ew. wartości książkowych, mogą w praktyce zaistnieć następujące wypadki:

a) przedmiot o wartości książkowej niższej od 30.000 zł zostanie zaliczony do środków trwałych, ponieważ jego aktualna cena przekracza kwotę

30.000 zł, a okres użytkowania jest dłuższy niż 1 rok,

b) przedmiot o wartości książkowej powyżej 30.000 zł z uwagi na cenę aktualną niższą od 30.000 zł przejdzie do grupy przedmiotów nietrwałych.

Możliwość drugiego wypadku istnieje tam, gdzie z konieczności zakupiono niezbędne dla utrzymania ciągłości produkcji przedmioty na wolnym rynku po cenach odbiegających od katalogowych.

6. **Zasada klasyfikacji przedmiotów w oparciu o ceny aktualne nie dotyczy jedynie odzieży i obuwia ochronnego, które w każdym wypadku, bez względu na cenę i okres użytkowania, muszą być traktowane jako przedmioty nietrwałe.**

III. Bilansowe ujęcie przedmiotów nietrwałych.

7. Po sklasyfikowaniu spisów inwentaryzacyjnych należy ustalić wartość pierwotną, po jakiej przedmioty nietrwałe mają być wniesione do bilansu zamknięcia za r. 1949:

a) Przedmioty, ujęte ewidencją, z której **wynika ich pierwotna** wartość książkowa **nie są ponownie wyceniane.**

b) Przedmioty, dla których przedsiębiorstwo nie dysponuje danymi co do ich ceny pierwotnej (np. spisane całkowicie lub do wysokości 1 złotego w koszty, ujawnione w toku inwentaryzacji, ew. amortyzowane metodą bezpośrednią itp.). podlegają wycenie dla doprowadzenia ich do wartości bilansowej wg. cen aktualnych z dnia 1.I.1950 r.

Ceny te należy uzyskać:

ba) z katalogów branżowych central handlowych,

bb) w braku cen katalogowych — z danych kartotekowych pod warunkiem, że ceny kartotekowe odpowiadają poziomowi cen aktualnych,

bc) w drodze wewnętrzego szacunku komisyjnego przy wyzyskaniu wszelkich materiałów pomocniczych (np. informacje z innego przedsiębiorstwa, ceny przedmiotów podobnych itp),

bd) na podstawie kosztów własnych wytworzenia, wynikających z rocznego arkusza rozliczeniowego, jeżeli przedmioty te, wytworzone we własnym zakresie, nie występują na rynku.

8. W wypadkach wyjątkowych, gdy przedsiębiorstwo posiada większe ilości i zróżniczkowany asortyment przedmiotów nietrwałych, można za zezwoleniem władz nadrzędnych przedsiębiorstwa dokonać wyceny grupowej lub globalnej.

9. Przedmioty nietrwałe o krótkim okresie użytkowania i o niskiej wartości jednostkowej należy ująć odrębnym wykazem i oszacować, przy czym oszacowanie to można przeprowadzać łącznie dla wszystkich przedmiotów względnie dla grup rodzajowych. Pojęcie niskiej wartości jednostkowej ustali dla każdej branży właściwe Ministerstwo.

10. Po ustaleniu wartości pierwotnej przedmiotów nietrwałych:

a) przedsiębiorstwo przemysłowe wprowadza do bilansu wartość ustaloną w sposób podany w p. 7—9, wykazując jako zużycie przedmiotów dotychczas ujętych w kl. 0 a nie umorzonych całkowicie, amortyzację figurująeą w grupie 07, dla pozostałych zaś 50% wartości pierwotnej,

b) przedsiębiorstwa przemysłu miejscowego, handlowe i jednostki administracyjne wprowadzają do bilansu 50% wartości ustalonej jak w p. 7—9 bez względu na dotychczasowe umorzenia.

Powyższe księgowania należy przeprowadzić w bilansie do przekształcenia.

IV. Zasady ewidencji przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu obowiązujące w r. 1950.

11. Księgowa ewidencja przedmiotów nietrwałych ma na celu:

a) kontrolę wyposażenia przedsiębiorstwa w oparciu o zasadę osobistej odpowiedzialności,

b) prawidłowe zarachowanie wartości zużycia według miejsc roboczych (wydziałów, stanowisk),

ad a) Urządzenia pomocnicze, umożliwiające kontrolę oddanych do użytkowania przedmiotów nietrwałych, stanowią kartoteki, wykazy, tablice kontrolne itp., rejestrujące ilościowo każdorazowy stan tych przedmiotów. Bez względu na rodzaj wymienionych urządzeń muszą one być oparte o zasadę osobistej odpowiedzialności tej osoby, której pieczy przedmioty zostały powierzone,

ad b) Prawidłowe zarachowanie wartości zużycia osiąga się przez ilościowo-wartościową ewidencję, polegającą na grupowaniu przedmiotów nietrwałych:

w przekroju funkcyjnym (miejsca robocze),

w przekroju czasowym.

Budowa kartoteki ilościowo-wartościowej zależy od możliwości organizacyjnej danego przedsiębiorstwa oraz od potrzeb kalkulacji (wydziału kosztów własnych).

12. W wypadku niemożności przeprowadzenia bardziej szczegółowego rozbicia należy jako wymóg minimalny przyjąć podział kartoteki na przedmioty nietrwałe użytkowane w obrębie:

a) **działalności usługowej i pomocniczo-wytwórczej**
(wydziały ogólne, gospodarcze, transportowe, energetyczne, warsztaty pomocnicze, wydziały techniczne i inne),

b) **działalności wytwórczej podstawowej**
(wydziały produkcji podstawowej i ubocznej, związanej surowcowo z produkcją podstawową),

c) **działalności ogólno-zakładowej**
(administracja, ekspedycja, wydziały zaopatrzenia materiałowego, skład wyrobów gotowych itp.),

d) **działalności inwestycyjnej**
(wydział inwestycyjny, warsztaty inwestycyjne itp.),

e) **działalności pozazakładowej** (gospodarka mieszkaniowa itp.),
f) **Akcji Socjalnej.**

Układ powyższy jest zgodny z budową wzorcowego arkusza rozliczeniowego.

13. Czasokres dokonywania odpisów z tytułu zużycia przedmiotów nietrwałych ustala się:
do 12 miesięcy
do 24 „
do 36 „

14. Znajdujące się w użytkowaniu przedmioty o niskiej wartości i krótkim okresie użytkowania można:
a) umorzyć w 12-tu ratach miesięcznych w ciągu 1950 r., a bieżące rozchody z magazynu księgować w ciężar podgrupy 405 (w przemyśle za pośrednictwem pgr. 352),
b) założyć, że ilość ich jest w przedsiębiorstwie stała i ilości wydawane do użytkowania uzupełniają jedynie ubytki. W tym wypadku wartość przejęta z bilansu przekształconego figuruje bez zmian w ciągu 1950 r. na debecie pdgr. 351 (3051), natomiast wszelkie uzupełnienia, wydawane z magazynu począwszy od 1.I.1950 r. spisywane są na debet pdgr. 405 (w przemyśle za pośrednictwem pdgr. 352).

15. Spisywanie przedmiotów nietrwałych, o których mowa w pkt. 14 w ciężar pdgr. 405 nie zwalnia przedsiębiorstwa od obowiązku prowadzenia kartototeki ilościowej tych przedmiotów w przekroju miejsc roboczych.

Wyksięgowanie przedmiotów nietrwałych z kont 351 i 3051 może nastąpić nie inaczej, jak na podstawie dokumentacji o faktycznym ubytku ze stanu inwentarza.

V. Wytyczne końcowe.

16. Przedsiębiorstwa mają obowiązek przeprowadzenia w terminie do dnia 31 grudnia 1950 r.:
a) korektury wyceny pierwotnej przedmiotów nietrwałych, zwłaszcza w tych wypadkach, kiedy oszacowanie przeprowadzone zostało grupowo lub globalnie,
b) stałej kontroli prawidłowości zaszeregowania przedmiotów do właściwych grup umorzeniowych i w związku z tym dokonania ewentualnych przeniesień z grupy na grupę,
c) dokonywania przeniesień w razie przesunięcia przedmiotów z jednego miejsca roboczego na drugie,
d) stosowania w miarę możności znormalizowanych druków dla przedmiotów nietrwałych.

17. Wytyczne niniejsze zatwierdzone przez Departament Finansowy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego mają charakter ramowych i pomocniczych wskazań, na których winny opierać się szczegółowe rozpracowania branżowe.

Zał. do Wytycznych Nr 4/P—B

PRZYKŁADOWY WYKAZ

przedmiotów nietrwałych, które mogą być zaliczone do grupy przedmiotów szybko zużywających się i o niskiej wartości jednostkowej.

1. **Wyroby z żelaza.**
Małe zbiorniki na gorącą wodę, łańcuchy, kłódki żelazne, piece żelazne pokojowe, umywalki.
2. **Wyroby porcelanowe i fajansowe.**
Umywalki i zmywalki.
3. **Wyroby z drzewa.**
Beczki nieużywane jako opakowania zwrotne, cebrzyki, drabiny, konewki, grabie, łopaty, koryta, młotki, nabijaki, taczki, kosze, ławki, wiadra, styliska, wózki ręczne.
4. **Sprzęt elektrotechniczny.**
Słuchawki, prostowniki, lampki ręczne i kieszonkowe, reflektorki, wentylatory do 0,25 KW, kompresorki, grzejniki, żelazka domowe i krawieckie, piecyki odbłyskowe, woltomierze, amperomierze (podręczne, kieszonkowe), oporniki dodatkowe, sekundomierze, transformatorki, lampy, kable przenośne, przewody sznurowe, inny drobny sprzęt elektrotechniczny.
5. **Sprzęt ścierny.**
Tarcze ścierne, szlifierskie, toczaki.
6. **Sprzęt szczotkarski.**
Miotły, miotełki, ryżowe, stalowe, włosiane, pędzle.
7. **Sprzęt skórzany i gumowy.**
Pasy pędne (mniejsze), wałki malarskie, opony i dętki rowerowe i motocyklowe, węże gumowe, fartuchy, napierśniki skórzane.
8. **Wyroby włókiennicze.**
Liny i pasy z tkanin, płachty, obrusy, poszewki, prześcieradła, serwety, sienniki, wsypy, bielizna, powrozy, płaszcze i kurtki drelichowe.
9. **Odzież ochronna i robocza.**
Kombinezony, fartuchy, obuwie skórzane i gumowe, rękawice, bielizna robocza itp. odzież zużywająca się na przestrzeni 1 roku.
10. **Przybory biurowe.**
Grafiony, pióra wieczne, kątomierze kreślarskie, nożyczki, maszynki do ostrzenia ołówków itp.
11. **Instrumenty i sprzęt lekarski i sanitarny**
Apteczki, brzytwy, lancety, łyżki chirurgiczne, pincety, skalpele itp.
12. **Sprzęt kuchenny, stołowy, gospodarski, pokojowy.**
Balie, czajniki, czerpaki, dzbanki, filiżanki, karafki, kołdry, koce, konewki, kubki, lejki, łyżki, niecki, noże, patelnie, pralki, słoje, spluwaczki, szklanki, tace, widelce, wiadra, widły, żelazka do prasowania.
13. **Urządzenia kuchenne, pokojowe, gospodarskie, świetlic, przedszkoli.**
Szafy kuchenne, regały, kotły, koryta do zmywania, chodniki, dywany, lampy, uprząż.
14. **Narzędzia i urządzenia kowalskie.**
Imadła kowalskie, kloce, pilniki, przecinaki, szczypce itp.
15. **Narzędzia i urządzenia ślusarskie, monterskie, blacharskie.**
Abecadła stalowe, brzeszczoty, cyrkle, calówki, cęgi, imadła, kleszcze, klucze, frezowniki, gwinciarki, gwintowniki, kolby do lutowania, kątomierze, młotki, maski do spawania, okulary ochronne, pilniki, przebijaki, punktaki, rozwiertaki, ściągacze, szlifierki ręczne, śrubokręty, szczelinomierze, torby narzędziowe, wiertarki ręczne bez napędu mechanicznego itp.
16. **Narzędzia do obróbki drewna.**
Brzeszczoty do pił, dłuta, ośniki, piłki, ocełki, raszple, strugi, świdry ręczne, siekiery, topory, znaczniki.
17. **Narzędzia murarskie, szklarskie, zduńskie.**
Kielnie, czerpaki, młotki murarskie i szklarskie, poziomnice, noże do kitowania, rozcinacze do szkła, przebijaki do muru.

18. **Narzędzia krawieckie, szewskie, rymarskie.** Klocki krawieckie, deski do prasowania, manekiny, linie, noże szewskie, rymarskie, kleszcze, cęgi, nakłuwaki, kopyta, rydle.
19. **Sprzęt piekarski, rzeźniczy, masarski.** Blachy do pieczenia, formy do pieczywa, sita (przetaki), topory rzeźnicze, regały, kloce do rąbania mięsa.
20. **Sprzęt i urządzenia fryzjerni.** Nożyce, maszynki do strzyżenia, brzytwy, miski, pędzle, flakony.
21. **Przyrządy i aparaty mechaniczne.** Aparaty podziałowe, traserskie, areometry, barometry, cyrkle, liczniki obrotów (skoków), linie stalowe, mikrotelefony, odważniki, planimetry, pompy ręczne, siłomierze, statywy, suwmiarki, wagi, wskaźniki (szablony).
22. **Sprzęt i urządzenia magazynów i sklepów.** Balony szklane, czerpaki, konwie, noże, nożyce, lady sklepowe.
23. **Sprzęt przeciwpożarowy.** Gaśnice, węże, stojaki do gaśnic.
24. **Sprzęt budowlany.** Drabiny budowlane, formy betoniarskie, kozły do rusztowań, skrzynie.
25. **Sprzęt różny.** Rowery, modele, uchwyty do bel, drewniane wózki ręczne, grabie, grace, kilofy, kliny, koronki, diamentowe wiertnice, kosy, lewarki samochodowe, łomy stalowe, motyki, napinacze pasów, nożyce ogrodowe, narzędzia szoferskie, gwizdki, lampy karbidowe, oliwiarki, piłki nożne, palniki, reduktory gazowe, okulary różne, pasy bezpieczeństwa, żabki, zabawki.

Wyjaśnienia

zespołów konsultacyjnych Akcji „B — P"

1. Dotyczące zamknięcia rachunkowego za rok 1949

Pytanie: Jak wyceniać do B.O. środki trwałe przejęte w 1949 r. od przedsiębiorstw prywatnych?

Odpowiedź: Środki te należy wycenić w sposób następujący:

a) Jeżeli przedsiębiorstwo prywatne ksiąg nie posiadało — obowiązuje postępowanie analogiczne, jak przy środkach nowoujawnionych;

b) Jeżeli przedmioty są ewidencjonowane w księgach przedsiębiorstwa prywatnego należy:

— przy cenach i przedmiotach przedwojennych zastosować przeszacowanie pierwotnej wartości i umorzeń (mnożnik 80);

— przy przedmiotach zakupionych po 1945 r. przyjąć wartość inwentarzową i umorzenie wg ksiąg.

Pytanie: Jak ująć księgowo maszyny dostarczone przemysłowi z rewindykacji, które są rozmontowane i nie dadzą się wycenić?

Odpowiedź: Tego rodzaju maszyny należy wykazać na kontach pozabilansowych bez podania wartości. W roku 1950 po zmontowaniu i wycenieniu z ew. uwzględnieniem umorzenia, wartość inwentarzowa zostanie zaksięgowana: Wn 00, Ma 081, a ew. umorzenie: Wn 082, Ma 07 — jako środki trwałe otrzymane nieodpłatnie.

Pytanie: Jak księgować zwroty zaliczek udzielonych w latach 1945-7 przez przedsiębiorstwo na dostawy inwestycyjne. Do chwili obecnej zaliczki te pozostają nierozliczone na kontach osobowych w kl. 1. Dostawy nie zostały zrealizowane. Dostawca — na skutek uchwały KERM'u z dn. 14.10.49 „o likwidacji zaliczek" — wpłacił powyższe zaliczki do B. Inwestycyjnego?

Odpowiedź: Zwrotem przez dostawców do B. I. zaliczek udzielonych w latach 1945 — 47 przez przedsiębiorstwo na dostawy inwestycyjne należy obciążyć konto 0869 — „Środki otrzymane z lat ubiegłych" — uznając konta dostawców.

Pytanie: W jaki sposób ma być dokonane przejście z cen zakupu materiałów, obowiązujących w roku 1949, na ceny roku 1950, jeżeli przedsiębiorstwo dokonało już wyceny remanentów wg przeciętnej ceny kartotekowej?

Odpowiedź: Przeszacowanie zapasów materiałowych i towarów dotyczy wyłącznie tych artykułów, których cena uległa zmianie; w razie braku cen zakupu na 1.I.50. stosuje się „ceny zakupu loco magazyn (dostawcy) **faktycznie** zapłacone" (pkt. 1. zarządzenia Przewodniczącego PKPG. z dnia 27.1.1950 r.).

Pytanie: Jak należy wycenić wyroby własnej produkcji, skoro założeniem nowego JPK jest ewidencja wyrobów wg planowanego kosztu wytworzenia, a zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 27.I.50. operuje kosztem rzeczywistym, skorygowanym o ewentualne zmiany zasadniczych elementów kosztu wytworzenia spowodowane uchwałą Rady Ministrów z dnia 31.12.1949 r.?

Odpowiedź: Wyroby własne wycenić należy wg kosztu wytworzenia, skorygowanego o ewent. zmiany cen; przychód wyrobów gotowych w roku 1950 ewidencjonować należy po koszcie planowanym; przy wycenie rozchodu w kl. 8-ej stosować należy zasadę „pierwsze weszło — pierwsze wyszło", celem możliwie szybkiego wyeliminowania z zapasów, produkcji wycenionej po koszcie rzeczywistym.

Pytanie: Jak należy ująć w B. Z. na 31.12.1949 r. maszyny do pisania zakupione w roku 1945/6 w cenie poniżej zł 20.000.—, spisane w całości w ciężar nakładów a przedstawiające obecnie wartość ponad zł 30.000. — ?

Odpowiedź: Maszyny te należy zaksięgować w wartości nabycia (początkowej) w ciężar środków trwałych (Kl. 0) i na dobro rezerw kapitałowych (gr.08). Jednocześnie wprowadzić należy ustaloną wartość zużycia na Ct gr. 07 i Dt gr. 08.

Pytanie: Jak postąpić przy zamknięciu roku 1949 w wypadkach, gdy amortyzacja zaliczona na Ct 07 i przekazana do banku przewyższa — po rozdzieleniu jej na poszczególne obiekty — wartość książkową niektórych środków trwałych, względnie łączną wartość środków trwałych?

Odpowiedź: Amortyzacja zaliczona w ciężar kosztów, a przewyższająca po rozdzieleniu jej na poszczególne obiekty wartość książkową niektórych obiektów — odniesiona być winna na dobro rezerw kapitałowych (gr. 081). Niewłaściwe jest przenoszenie jej w dobro grupowych kont obiektów majątku trwałego.

Pytanie: Czy księgowanie zużytych środków obrotowych na finansowanie inwestycji przez konto rezerw kapitałowych odnosi się tylko do inwestycji i kapitalnych remontów zakończonych, czy też tak-

że do inwestycji i kapitalnych remontów rozpoczętych?

Odpowiedź: Na konto 03 przejdzie w styczniu pełna suma zarachowana na ciężar inwestycji rozpoczętych, a na dobro 02 — suma rzeczywiście otrzymana z tytułu finansowania tych inwestycji. Różnica zostanie wyrównana po dokonaniu przez Bank zapłaty rachunków zaksięgowanych w grudniu, po czym możliwa będzie kompensacja tych kont poprzez konto 04 „Inwestycje zakończone".

Pytanie: Przy inwestycjach zakończonych w r. 1949 i wykonanych w tymże roku sposobem gospodarczym w momencie refundacji (ze środków roku 1949 w roku 1950) zużytych środków obrotowych dojdzie jeszcze prowizja BI. W jaki sposób i kiedy należy ją zaksięgować?

Odpowiedź: Prowizję tę należy uwzględnić w r. 1949 przy przeksięgowaniu inwestycji zakończonych z 03 na 01 wzgl. 02; za odnośną sumę uznać konto BI.

Pytanie: W jaki sposób przebiegają księgowania wynikające z Zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 14.12.1949 r. w sprawie zasad refundacji udziałów majątkowych przedsiębiorstw państwowych, państwowo-spółdzielczych, central spółdzielczo-państwowych i spółek prawa handlowego z udziałem majątkowym Skarbu Państwa lub przedsiębiorstw państwowych?

Odpowiedź: a) Refundacja kwot wpłaconych przez przedsiębiorstwa, o których mowa w Zarządzeniu, na poczet udziałów majątkowych w krajowych spółkach prawa handlowego — wzgl. w zagranicznych spółkach handlowych — księgowo winna być ujęta w sposób następujący:

Dt R-k operacyjny

Ct Uzupełnienie środków obrotowych (0862)

b) spisanie z aktywów wartości udziałów majątkowych następuje przez uznanie odnośnego konta udziałów w gr. 05 — „Wartości niematerialne i prawne" oraz obciążenie podgr. 081 — „Rezerwy kapitałowe".

Księgowania powyższe następują pod datą awizu bankowego.

2. Dotyczące JPK na rok 1950

Pytanie: Czy podgrupę 160 można rozbić na konta, czy też dane szczegółowe uzyskiwać w drodze prowadzenia kartoteki analitycznej?

Odpowiedź: W wypadku kiedy rozliczenia między CZ a przedsiębiorstwem wymagają wprowadzenia niewielkiej ilości (np. 5) kont wówczas konta te można wprowadzić do księgowości głównej; w wypadku większej ilości kont — celowe jest prowadzenie szczegółowej ewidencji przy pomocy kartoteki analitycznej.

Pytanie: Czy wolno podgrupę 119 „Kredyty przeterminowane" rozbudować na kredyty z różnych tytułów?

Odpowiedź: W podgrupie 119 **nie** można otwierać oddzielnych kont dla kredytów z różnych tytułów.

Pytanie: Przedsiębiorstwo przemysłowe posiada dom mieszkalny, zamieszkały przez pracowników, od których nie pobiera czynszów, natomiast komorne w pewnej ustalonej kwocie jest doliczane do wynagrodzenia pracowników, którym po skumulowaniu liczony jest podatek od uposażeń. Jak traktować w ten sposób ujętą gospodarkę mieszkaniową oraz jak rozliczać nakłady świadczone na jej rzecz i dochody z niej uzyskiwane?

Odpowiedź: W wypadku, gdy przedsiębiorstwo nie pobiera czynszu od pracowników zamieszkujących domy fabryczne, a wlicza pozycję tę jako świadczenie do wynagrodzenia, zwiększając w ten sposób uposażenie pracowników, księgowania winny mieć przebieg następujący:

Wartość czynszu wliczana do płacy: Dt 412—Ct 170
Dt 170—Ct 231

Nakłady z tytułu utrzymania domu mieszkalnego, po rozliczeniu kosztów: Dt 221—Ct 997

Pytanie: Jeżeli przedsiębiorstwo (stan zatrudnienia: 3.000 pracowników) prowadzi następujące urządzenia Akcji Socjalnej: żłobek, świetlicę, kolonie, półkolonie itd. — czy lepiej byłoby księgowość A. S. wydzielić, czy też prowadzić w ramach księgowości głównej?

Odpowiedź: Przy działalności Akcji Socjalnej na większą skalę należy księgowość A. S. wydzielić. PKPG opracowuje obecnie projekt zarządzenia w sprawie rozliczeń A. S., przewidujący wyodrębnienie księgowości A. S.

Pytanie: Jak należy księgować w przedsiębiorstwie składającym się z Dyrekcji i Zakładów rozliczenie kosztów przy założeniu, że księgowość Dyrekcji prowadzona jest wraz z centralną księgowością Zakładów?

Odpowiedź: Należy prowadzić oddzielnie od księgowości Zakładów kl. 4 Dyrekcji, osobno rozliczać jej koszty i przy założeniu, że ta osobna „księgowość" będzie opierać się na JPK przemysłowym (tzn., że Dyrekcja nie jest utrzymywana z R-ku narzutów administracyjnych) — koszty administracji winny być traktowane tak jak koszty wtórne (patrz komentarz szczegółowy do JPK str. 269—270).

Księgowanie efektywnie poniesionych kosztów administracji (np. zł 150.—): a) Dt 763 Ct 49, b) Dt 996 Ct 769, c) Dt 16/Z Ct 996.

Księgowanie narzutu w wysokości kalkulowanej (np. zł 100.—), który w Arkuszu Rozliczeniowym Zakładów trafia na Wydz. Administracji: a) Dt 483 1913, b) 150.— Dt 1913 Ct 16/Dyr.

Pytanie: Czy pojęcie nakładów w obcych obiektach jest równoznaczne z pojęciem nakładów na terenie dzierżawionym?

Odpowiedź: Oba pojęcia nakładów są równoznaczne, przy czym przez tereny dzierżawione należy rozumieć również obce tereny użytkowane przez przedsiębiorstwo nieodpłatnie.

Pytanie: Czy wartości majątkowe w obiektach obcych należy zawsze amortyzować w takim okresie, na jaki została zawarta umowa dzierżawy?

Odpowiedź: Wartości majątkowe w obiektach dzierżawionych należy amortyzować analogicznie do wartości majątkowych w obiektach własnych w wypadku, kiedy obiekty dzierżawione należą do przedsiębiorstw, wzgl. instytucji uspołecznionych, bez względu na okres umowy dzierżawnej.

Jeżeli roboty kapitalne dokonywane są w obiektach dzierżawionych, należących do osób prywatnych, amortyzacja tych robót winna być obliczana w sto-

sunku do okresu, na który została zawarta umowa dzierżawna, chyba że postanowienia dekretu z dn. 26.9.49. (Dz. U. R. P. Nr 55 z 2.11.1949 r.) pozwalają na postępowanie innego rodzaju.

Pytanie: Centrala Przedsiębiorstwa X wydzierżawiła Biuru Importowemu Przedsiębiorstwa X swój budynek i przyjęła zasadę, że budynek ten pozostanie w książkach Centrali mimo, że będzie użytkowany przez Biuro Importowe. W jaki sposób należy postąpić z kosztami umorzenia tego budynku oraz innymi, związanymi z usługami pracowników fizycznych Centrali, jak np. sprzątaczki itp?

Odpowiedź: Centrala Przedsiębiorstwa X winna koszty amortyzacji i wszelkie inne (sprzątaczki itp.) związane z utrzymaniem tego budynku zebrać na osobnym miejscu powstawania kosztów i przeksięgować przez gr. 72 i 92 na Dt konta osobowego Biura Importowego w gr. 16, przy czym w zasadzie Dt i Ct 92 winien być równy. Biuro Importowe natomiast obciąży konto 449, uznając r-k Centrali w gr. 16.

Pytanie: W jaki sposób należy ująć księgowo materiały własne przedsiębiorstwa zużyte przy wykonaniu robót odpłatnych, przy założeniu, że przedsiębiorstwo wykonuje zamówienia tylko z powierzonego materiału? Tego rodzaju wypożyczanie materiałów odbywa się pod warunkiem zwrotu przez odbiorcę albo materiałów, albo ich równowartości pieniężnej w cenie odkupu.

Odpowiedź: O ile w warunkach transakcji przewidziano, że wyłożone zastępczo materiały zakładu przetwórczego traktowane będą jako pożyczka, wówczas materiały te powinny być do czasu zwrotu ewidencjonowane na koncie wyodrębnionym w kl. 3 „Surowiec w depozycie" (np. konto oznaczone symbolem „31"), a należności od odbiorców winny być wykazane w sumach pozabilansowych (np. 099/1 — Odbiorcy za surowce i 099/2 — Surowce u odbiorców). Likwidacja należności może nastąpić albo w drodze zwrotu w naturze i wówczas odnośna suma wraca z konta wyodrębnionego na konto rodzajowe (Dt 31 Ct „31"), albo w drodze rekompensaty pieniężnej i wówczas należy potraktować ją jako realizację tow. handlowych (Dt 969, Ct „31"). W obu wypadkach należy anulować zapisy ewidencyjne.

Pytanie: W jaki sposób należy ująć księgowo akcję siewną (przedsiębiorstwo przemysłowe np. roszarnia lnu — zawiera umowy plantacyjne, w wykonaniu których dostarcza plantatorom nasiona)?

Odpowiedź: Nasiona zakupywane przez przedsiębiorstwo traktowane są jako towary handlowe (36) — w momencie wydawania plantatorom — realizowane przez gr. 96 i nie podlegają opodatkowaniu (Dt 14, Ct 96). Otrzymanie od plantatorów surowca powoduje uznanie kont gr. 14 i obciążenie kl. 3. Salda kredytowe kont gr. 14 będą likwidowane z konta specjalnego (np. 111 — PKO r-k czekowo-przelewowy). Wszelkie nakłady dodatkowe, związane z kontraktacją, magazynowaniem i rozprowadzaniem nasion, zbierane będą na koncie 1913 i wtórnie rozliczane na produkcję, proporcjonalnie do wartości zużycia surowca, poprzez podgr. 483.

RACJONALIZACJA MECHANIZACJA RACHUNKOWOŚCI

Ogromny rozwój przemysłu i handlu uspołecznionego i idący w ślad za tym wzrost ich znaczenia w gospodarce narodowej, wymaga zwrócenia szczególniejszej uwagi na sprawne i niezawodne funkcjonowanie aparatu rachunkowo - finansowego. Mimo to jednak prace rachunkowo - finansowe wykonywane są często z dużym opóźnieniem i ujawniają szereg niedociągnięć natury organizacyjnej i technicznej. Odnosi się to zarówno do księgowości jak i kalkulacji, sprawozdawczości i planowania. Usunięcie tych niedomagań możliwe jest jedynie drogą współdziałania wszystkich pracowników zatrudnionych w działach rachunkowości. Dlatego też Podkomisja Racjonalizacji i Mechanizacji Rachunkowości przy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zwraca się z apelem do wszystkich księgowych i innych pracowników finansowych o przedkładanie propozycji i wniosków dotyczących usprawnienia prac rachunkowo - finansowych w przedsiębiorstwach uspołecznionych tak, by mogły one być wykonywane terminowo, przy minimalnym nakładzie czasu i środków.

Pierwszym etapem prac racjonalizacyjnych winno być ustalenie wad lub niesprawności w wykonywaniu pewnych prac, w następnym etapie zaś znalezienie możliwości poprawy dotychczasowego stanu rzeczy. Koncepcje racjonalizacyjne nie muszą być od razu czymś zasadniczym, nowym i niestosowanym dotychczas przez projektodawcę. Wystarczy, by były pożyteczne a nieznane i niestosowane przez ogół pracowników finansowych.

Dla orientacji, w jakim kierunku winny iść prace racjonalizacyjne, podajemy poniżej zagadnienia, które mają zostać objęte akcją badawczo - racjonalizacyjną.

Ogólnie mówiąc, prace racjonalizacyjne należy poprowadzić zarówno w kierunku ulepszenia i upraszczania wykonywanych prac rachunkowo - finansowych, jak i w kierunku ulepszania i upraszczania środków służących tym celom.

Projekty racjonalizacyjne winny mieć na celu.

1. Skrócenie czasu wykonywanych prac, a to przez:
   a) Odpowiednią organizację pracy w komórkach rachunkowo - finansowych (podział na działy i referaty w oparciu o wzorowe schematy organizacyjne, podporządkowanie organizacyjne poszczególnych pracowników, współpraca referentów, kolejność wykonywania prac itp.).

b) Wyeliminowanie czynności zbędnych (jak np. sporządzania pewnych wykazów, które objęte są innym, szerszym zestawieniem, indywidualnego zasięgania pewnych informacji przez szereg osób w wypadkach, gdy może to zrobić jedna osoba i powiadomić inne itp.).
c) Uproszczenie i ekonomizację czynności niezbędnych (np. skróty tekstowe w kontowaniu, racjonalny obieg załączników itp.)
d) Zmechanizowanie tych czynności, które mogą ulec zmechanizowaniu.
e) Racjonalizację urządzeń biurowych (np odpowiednie rozmiary biurek, układ i wielkość szuflad, budowa krzeseł itp.)
f) Należyte rozmieszczenie mebli w lokalach biurowych celem uniknięcia zbędnych ruchów.

2. Oszczędność materiałów biurowych.
3. Wprowadzenie uproszczeń w sprawozdawczości, planowaniu i kontroli przedsiębiorstw w szczególności przez:
a) zapewnienie bieżącego kontowania oraz przyspieszenia prac bilansowych,
b) zharmonizowanie prac nad sprawozdawczością z bieżącym kontowaniem,
c) wprowadzenie odpowiednich druków do sprawozdawczości (rubryki, ich kolejność, wielkość druków itp.),
d) zapewnienie racjonalnego podziału pracy w sprawozdawczości i planowaniu (oznaczenie osób przeznaczonych do wykonywania pewnych czynności oraz terminów wykonywania tychże czynności. Należy zwrócić przy tym uwagę na wyłączanie wielokrotnego wykonywania tych samych prac).

Osobną grupę pomysłów racjonalizacyjnych winny stanowić wytyczne współzawodnictwa indywidualnego i grupowego w rachunkowości. Uwagi dotyczące tego zagadnienia można składać w formie opisu konkretnych wytycznych związanych ze współzawodnictwem lub też w formie projektów regulaminów współzawodnictwa. W projektach dotyczących współzawodnictwa w rachunkowości należy podać:

1. Proponowane organy akcji współzawodnictwa, ich skład ,sposób powoływania, zakres kompetencji itp.
2. Rodzaj czynności, które mają być brane pod uwagę w akcji współzawodnictwa i to zarówno ogólne czynności biurowe jak i czynności ściśle rachunkowe, np. kontowanie, prace dyspozycyjne i bilansowe.
3. Technikę obliczeń wyników akcji współzawodnictwa. Tutaj należy podać ilość punktów za wykonanie poszczególnych czynności, np. czy w pracach dyspozycyjnych zakwalifikowanie jednego dokumentu oceniać uzyskaniem jednego punktu, czy też należy wprowadzić zróżnicowane punktowanie. Wskazane jest również podanie czasokresu rejestracji uzyskanych punktów i ogłaszanie wyników współzawodnictwa, czasokresów wypłaty premii itp.

Opracowanie pomysłów racjonalizacyjnych jest możliwe albo drogą własnych, bezpośrednich badań i spostrzeżeń, albo też na podstawie dyskusji z kolegami i obserwacji sposobu i metod ich pracy biurowej.

Pomysły racjonalizacyjne winny być ujęte w formę wniosku racjonalizatorskiego według załączonego wzoru. Wnioski należy przesyłać do Ekspozytury Biura Organizacji Rachunkowości w Krakowie, gdzie mieści się Ośrodek Informacyjny Podkomisji Racjonalizacji i Mechanizacji Rachunkowości (adres: Kraków 1, ul. Szpitalna 15, skrytka pocztowa 41).

Autorzy pożytecznych i realnych pomysłów racjonalizacyjnych, zakwalifikowanych do wprowadzenia w przedsiębiorstwach, będą mogli być wynagradzani ze środków Funduszu Współzawodnictwa Pracy.

Terminów składania pomysłów racjonalizacyjnych nie ustalono. Mogą więc one być przesyłane stale, aż do odwołania. Autorzy pomysłów racjonalizacyjnych, którym brak czasu na ich praktyczne wypróbowanie i opisanie niechaj zgłoszą je Podkomisji, ustalając termin nadesłania opracowania.

Wzór

Data . . . .

WNIOSEK RACJONALIZACYJNY

1. Określenie przedmiotu wniosku racjonalizacyjnego.
2. Opis przedmiotu wniosku przed wprowadzeniem ulepszenia.
3. Wskazanie na wady czy niedogodności dotychczasowego sposobu postępowania.
4. Opis przedmiotu wniosku po wprowadzeniu ulepszenia.
5. Wskazanie na rodzaj i wielkość korzyści wynikających z wprowadzenia proponowanego ulepszenia (wraz z poparciem twierdzeń liczbami).

(Imię i nazwisko projektodawcy, stanowisko służbowe, adres, nazwa i adres zakładu pracy).

Oświadczenie

Zgłoszony pomysł racjonalizacyjny nie jest naśladownictwem cudzych koncepcji, co niniejszym stwierdzam według mej najlepszej wiedzy i sumienia.

podpis

Redakcja: BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI. Warszawa, ul. Mazowiecka 11, tel. 8-53-81, 703-42.
Wydawca: „POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE", Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione.
Adres Administracji: Warszawa, ul. Foksal 15 ,tel. 820-22.
Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch" — Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 8-71-80. Konto PKO: I-14000.
Warunki prenumeraty: kwartalnie 450, półrocznie 900, rocznie 1800.
Druk. „Prasa Demokratyczna", Warszawa, Śniadeckich 16. Zamów. Nr 78 z dn. 11.III. 1950 r. Nakład 12.000.
Ukończ. w marcu 1950 r. — B.-102315
CENA ZŁ 150.—